

Bogland

Természet-, és

Környezetvédelmi Bt.

**A Liget-legelő (HUHN21164)
kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
fenntartási terve**

Debrecen

2019

Készítette

Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság

Együttműködő partner

Bogland Természet-, és Környezetvédelmi Betéti Társaság

Vezető szakmai koordinátor

Lesku Balázs

Vezető természettudományi szakértő

Lesku Balázs

Közreműködő szakértők

Demeter László

Horváth Tibor

Lesku Balázs

Lukács Attila

Ködöböcz Viktor

Tokaji Kitti

Tóth Pál

© Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság 2019.

Ez a dokumentáció a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény értelmében szerzői jogvédelem alatt áll. A dokumentáció nyilvános, a megfelelő hivatkozások mellett szabadon felhasználható és terjeszthető!

Tartalomjegyzék

1.	A terület azonosító adatai.....	3
1.1.	Név.....	3
1.2.	Azonosító kód.....	3
1.3.	Kiterjedés.....	3
1.4.	A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek.....	3
1.4.1.	Jelölő élőhelyek.....	3
1.4.2.	Jelölő fajok.....	3
1.5.	Érintett települések.....	3
1.6.	Egyéb védeltségi kategóriák.....	4
1.7.	Tervezési és egyéb előírások.....	5
1.7.1.	Természetvédelmi kezelési terv.....	5
1.7.2.	Településrendezési eszközök.....	5
1.7.3.	Körzeti erdőtervek és üzemtervek.....	5
1.7.4.	Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek.....	5
1.7.5.	Halgazdálkodási tervek.....	5
1.7.6.	Vízgyűjtő-gazdálkodási terv.....	6
1.7.7.	Egyéb tervek.....	6
2.	Veszélyeztető tényezők.....	7
3.	Kezelési feladatok meghatározása.....	15
3.1.	Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése.....	15
3.2.	Kezelési javaslatok.....	16
3.2.1.	Élőhelyek kezelése (Kezelési egységek – KE).....	16
3.2.2.	Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés.....	43
3.2.3.	Fajvédelmi intézkedések.....	43
3.2.4.	Kutatás, monitorozás.....	44
3.2.5.	Mellékletek.....	45
3.3.	A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében.....	47
3.3.1.	Agrártámogatások.....	47
3.3.2.	Pályázatok.....	51
3.3.3.	Egyéb.....	51
3.4.	A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja.....	51
3.4.1.	Felhasznált kommunikációs eszközök:.....	51
3.4.2.	A kommunikáció címzettjei:.....	51
3.4.3.	A társadalmi egyeztetés lebonyolítása, egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel.....	51

1. A terület azonosító adatai

1.1. Név

Tervezési terület neve:	Liget-legelő kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (kjKTT)
-------------------------	---

1.2. Azonosító kód

Tervezési terület azonosítója:	HUHN21164
--------------------------------	-----------

1.3. Kiterjedés

Tervezési terület kiterjedése:	2206,81 ha
--------------------------------	------------

1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

1.4.1. Jelölő élőhelyek

- 6260* - Pannon homoki gyep
- 6440 - Folyóvölgyek *Cnidion dubii*hoz tartozó mocsárrétjei
- 9110* - Euro-szibériai erdőssztyepp-tölgyesek tölgyfajokkal (*Quercus spp.*)

*: kiemelt jelentőségű jelölő élőhely

1.4.2. Jelölő fajok

- Magyar kökörtő* (*Pulsatilla pratensis* subsp. *hungarica*)
- Magyar nőszirm (*Iris aphylla* subsp. *hungarica*)
- Közönséges ürge (*Spermophilus citellus*)
- Vöröshasú unka (*Bombina bombina*)
- Mocsári teknős (*Emys orbicularis*)
- Molnárgörény (*Mustela eversmanni*)

*: kiemelt jelentőségű jelölő faj

1.5. Érintett települések

Hajdú-Bihar megye: Hajdúhadház, Hajdúsámson

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye: Geszteréd

„A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendelet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.”

Település	Megye	Érintett terület		A település területének érintettsége (%)
		(ha)	(%)	
Hajdúhadház	Hajdú-Bihar megye	1710,19 ha	77,50 %	19,48 %
Hajdúsámson	Hajdú-Bihar megye	451,59 ha	20,46 %	6,50 %
Geszteréd	Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	45,02 ha	2,04 %	1,34 %
Összesen:		2206,80 ha	100 %	

1.6. Egyéb védettségi kategóriák

A tervezési terület nem érint madárvédelmi területet.

A tervezési terület az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény alapján az országos ökológiai hálózat magterület övezetének (92,59%), illetve pufferterület övezetének (7,27%) része.

Típus	Kód	Név	Átfedés	Átfedés	Kapcsolódó jogszabály száma
			(ha)	(%)	
országos ökológiai hálózat magterület övezet	MT	-	2043,29 ha	92,59 %	Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény
országos ökológiai hálózat pufferterület övezet	PT	-	160,40 ha	7,27 %	Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény

1.7. Tervezési és egyéb előírások

1.7.1. Természetvédelmi kezelési terv

A tervezési területre természetvédelmi kezelési terv nem vonatkozik.

1.7.2. Településrendezési eszközök

Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat közgyűlésének 13/2010.(IX.17.) önkormányzati rendelete Hajdú-Bihar megye területrendezési tervéről.

Hajdúsámson Város Önkormányzata Képviselő-testületének 2/2012. (II.16.) rendeletével jóváhagyott, - többször módosított - szabályozási terv és HÉSZ - (egységes szerkezetben).

Hajdúhadház Város Önkormányzat Képviselő-testületének 21/2011. (VIII. 18.) önkormányzati rendelettel jóváhagyott Helyi Építésügyi Szabályzata - módosítva

Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye közgyűlésének 19/2011. (XII.1.) önkormányzati rendelete Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Területrendezési terve elfogadásáról.

Geszteréd Község Önkormányzat Képviselő-testületének 2/2007. (IV. 11.) rendeletével jóváhagyott Szabályozási terv és helyi építési szabályzat.

1.7.3. Körzeti erdőtervek és üzemtervek

Körzeti erdőterv: Hajdúhát-Bihari erdőtervezési körzet erdőterve (érvényes: 2012. január 1. – 2021. december 31.) Ügy száma: 7007/14/2010.

1.7.4. Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek

A Liget-legelő kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület a Tiszántúli Vadgazdálkodási táj a Hajdúsági Erdőspuszták Vadgazdálkodási tájegységbe, valamint a Nyírségi Vadgazdálkodási tájegységbe tartozik. A tájegység vadgazdálkodására a tájegységi vadgazdálkodási tervekben foglaltak az irányadóak.

Bökönyi Földtulajdonosok Vadásztársasága, Bököny (vadgazdálkodási egység kódszáma: 15-855660-109) Üzemterve érvényes: 2037.február 28. Jóváhagyó határozat száma: SZ-10/83/00451-7/2019.

Hajdúsámsoni Vadásztársaság, Hajdúsámson (vadgazdálkodási egység kódszáma: 09-901150-107) Üzemterve érvényes: 2037. február 28. Jóváhagyó határozat száma: HB-03/FM/00308-2/2019.

Hajdúhadházi Bocskai István Vadásztársaság, Hajdúhadház (vadgazdálkodási egység kódszáma: 09-901270-107) Üzemterve érvényes: 2037. február 28. Jóváhagyó határozat száma: HB-03/FM/00090-1/2019.

1.7.5. Halgazdálkodási tervek

A területen halgazdálkodási vízterület nem található, ezért halgazdálkodási terv sem vonatkozik rá.

1.7.6. Vízgyűjtő-gazdálkodási terv

2-15 Berettyó alegység vízgyűjtő-gazdálkodási terve – Elfogadva a Kormány 1155/2016. (III. 31.) Korm. határozatban, közzétéve a 14. számú Hivatalos értesítőben (2016. április 7.)

1.7.7. Egyéb tervek

Magyar kökörcsin (*Pulsatilla pratensis subsp. hungarica*) fajmegőrzési terve. Kiadta: KvVM Természetvédelmi Hivatal, 2006. Jóváhagyta: Dr. Persányi Miklós Környezetvédelmi és Vízügyi Miniszter, 2006.

2. Veszélyeztető tényezők

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H: nagy, M: közepes, L: kis jelentőségű)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A09	Intenzív legeltetés vagy túllegeltetés	M	20	6260* Pannon homoki gyepek: Túl erős legeltetés, rendszeres túllegeltetés, kitaposás esetén a homoki gyepek szerkezete átalakul. Kis arányban ez a mozaikosságot növeli, spontán szukcessziós regenerációt indít el, de a jelenlévő inváziós fajok (főleg selyemkóró, parlagfű, akác) elszaporodása erős degradációt okoz.
				Közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>): A túl intenzív legeltetést a faj nem viseli el, erős legelési nyomás, kopárosodás esetén megritkulása, eltűnése várható.
				Magyar kökörcsin* (<i>Pulsatilla pratensis</i> subsp. <i>hungarica</i>): A jelölő növényfajt a túl erős legeltetés, tiprás károsítja, különösen a tavaszi időszakban, virágzáskor. Élőhelyén a gyepek megbontása segítheti a magok kelését, de az inváziós fajok megtelepedése esetén a kökörcsin visszaszorul.
A10	Extenzív legeltetés vagy alullegetetés	M	30	6260* Pannon homoki gyepek: Elősegíti az inváziós fajok terjedését, a cserjésedést, illetve az avarfelhalmozódás, filcesedés révén a gyepek elszegényedését, fajösszetételének megváltozását okozza (pl. fenyérfű, tarackbúza, siska nádtippan eluralkodása).
				Magyar kökörcsin* (<i>Pulsatilla pratensis</i> subsp. <i>hungarica</i>): A jelölő növényfaj állományai bizonyos alullegetetett záródó, avarosodó, kórós és cserje- vagy fafajokkal benövődő gyepeken csökkennek, majd eltűnhetnek.
				Közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>): A faj tartósan rövid fűvű gyepek élőhelyeken képes megélni, amit a tervezési területre jellemző gyepeken leginkább a megfelelő időszakban folyamatosan végzett legeltetés biztosítja. Legeltetés hiányában, vagy annak nagyobb mértékű visszaesésével a záródó magas fűvű állapot, esetleg becserjésedés következtében állománya jelentősen visszaesik, eltűnik az érintett területről.
				6440 - Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> hoz tartozó mocsárrétegei: Az üde, nedves réteken az alullegetetés (és a szárazodás) miatt a siska nádtippan és a nád erőteljes térnyerése

				történik, az élőhely jellege változik, fajkészlete csökken és átalakul.
B03	Erdőfelújítás idegenhonos, vagy tájidegen fajokkal vagy azok betelepítése (beleértve az új fajokat és GMO-kat)	H	60	<p>9110* Euro-szibériai erdőssztyepptölgyesek tölgyfajokkal (<i>Quercus spp.</i>); magyar nőszirm (<i>Iris aphylla</i> subsp. <i>hungarica</i>): Az idegenhonos fajokkal történő felújítás a jelölő erdei élőhelyek helyén azok eltűnését okozza. Bár ez a gyakorlat jelenleg már csak kevéssé jellemző, ugyanúgy számolni kell azzal a negatív hatással, ami abból adódik, hogy az őshonos erdőrészek szomszédságában, illetve azok egymástól elszigetelt állományai között idegenhonos faállományok helyezkednek el. Ez utóbbiak ugyanis egyrészt jellemzően rövidebb vágásfordulójúak, így gyakrabban történik a felújítással együtt járó erőteljes bolygatás; másrészt az idegenhonos állományok jellemzően invázióra hajlamos fajok forrásai.</p> <p>6260* Pannon homoki gyepek: Homoki gyepek közelében intenzíven terjedő fajokat (akác, kései meggy) akár főfafajként, akár spontán elegyként tartalmazó erdőrészek felújítása vagy megtartása a gyepek erőteljes degradációját okozza az inváziós fajok terjedésének biztosítása révén.</p>
B09	Tarvágás	H	40	<p>9110* Euro-szibériai erdőssztyepptölgyesek tölgyfajokkal (<i>Quercus spp.</i>): A tarvágás megszünteti az élőhelyet. A felújított állományok nem vagy csak alacsony valószínűséggel lesznek megfeleltethetők a jelenlegi „homoki tölgyes” élőhelynek a későbbiekben. Utóbbi esetben is kimondottan alacsony természetességű állományok kialakulása várható.</p>
B17	Erdészeti talajművelési és egyéb talajkezelési gyakorlatok	H	40	<p>9110*-Euro-szibériai erdőssztyepptölgyesek tölgyfajokkal (<i>Quercus spp.</i>): Itt a tarvágást követő, teljes talajelőkészítéssel végzett felújításra kell gondolnunk. Amennyiben a homoki tölgyes felújításokat teljes talajelőkészítés előzi meg, annak jelentős degradáló hatása van az aljnövényzetre. Az ilyen módon felújított állományok még idős korukban sem lesznek többé megfeleltethetők a jelenlegi „homoki erdőssztyepp tölgyes” élőhelynek.</p> <p>Magyar nőszirm (<i>Iris aphylla</i> subsp. <i>hungarica</i>): A teljes talajelőkészítéssel végzett felújítás elpusztítja a növény állományait, illetve jelentősen degradálja élőhelyeit. Emellett az erdőssztyepp erdők természetes velejárójaként működő tisztások, kiritkult foltok, „záródáshiányok” fennmaradásának (ami a faj élőhelyeit fenntartaná), ezek kíméletes legeltetésének sem kedvez a jelenlegi erdőgazdálkodási gyakorlat.</p>
				6260* Pannon homoki gyepek: A katonai tevékenység során a homoki gyepek

H01	Katonai, félkatonai vagy rendőrségi gyakorlatok és műveletek szárazföldön	M	30	károsodhatnak, főleg a gyepfelület és a talajfelszín bolygatása miatt. Ez a szerkezeti és szukcessziós mozaikosságot növeli, spontán regeneráció is jellemző, de a jelenlévő inváziós fajok (főleg selyemkóró, parlagfű, akác) elszaporodása erős degradációt is okoz.
				Közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>), magyar kökörtcsin* (<i>Pulsatilla pratensis</i> subsp. <i>hungarica</i>), molnárörény (<i>Mustella evermanni</i>): A taposás, bolygatás, zavarás esetlegesen az egyedeket is károsíthatja, de jelentősebb az élőhely bolygatása miatti élőhely átalakulás/megszűnés veszélye.
				9110* Euro-szibériai erdőssztyepptölgyesek tölgyfajokkal (<i>Quercus spp.</i>): A katonai tevékenység során eddig főleg az aljnövényzet, talaj esetleges bolygatása jelent gondot, ami segíti az inváziós fajok terjedését. A madarak költési időszakában a tevékenység zavaró hatást fejthet ki.
I01	Az Unió számára veszélyt jelentő idegenhonos inváziós fajok	H	80	6260* Pannon homoki gyepek: Az utóbbi években erőteljes terjedésbe kezdő selyemkóró (<i>Asclepias syriaca</i>) a gyeperületet, szerkezetét nagymértékben átalakítja, az élőhelyet végletesen degradálja vagy megszünteti.
				Magyar kökörtcsin* (<i>Pulsatilla pratensis</i> subsp. <i>hungarica</i>); közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>): A selyemkóró az előzőnlött gyeperületen mindkét faj élőhelyét súlyosan degradálja vagy megszünteti.
				Molnárörény (<i>Mustella evermanni</i>): A rejtett életmódú faj esetében is valószínűsíthető, hogy a selyemkóróval benövődő foltok élőhelyét szűkítik.
I02	Egyéb idegenhonos inváziós fajok (az Unió számára veszélyt jelentő fajokon kívül)	H	80	6260* Pannon homoki gyepek: A tervezési területen lévő homoki gyepeken több özönnövény (főleg akác, kései meggy, ostorfa, parlagfű, betyárkóró, aranyvessző) erősen terjed. Térnyerésükkel az élőhely átalakul/megszűnik, a fenntartó legelést is gyakran gátolják.
				Közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>), magyar kökörtcsin* (<i>Pulsatilla pratensis</i> subsp. <i>hungarica</i>): A tervezési területen lévő homoki gyepek kórós vagy fás özönnövényekkel (főleg akác, kései meggy, ostorfa, parlagfű, betyárkóró) történő benövődése részben a legeltetés gátlásával, részben a közvetlen élőhely átalakításával a jelölő fajok élőhelyét szűkíti vagy megsemmisíti. A kökörtcsin és az ürge populációi az akác záródó inváziós állományai alatt nem életképesek.

				<p>Molnárgörény (<i>Mustella eversmanni</i>): A rejtett életmódú faj esetében is valószínűsíthető, hogy az inváziós fajokkal cserjésedő/erdősődő, vagy magaskóróssal benövődő gyepfoltok élőhelyét szűkítik.</p> <p>Euro-szibériai erdőssztyepp-tölgyesek tölgyfajokkal (<i>Quercus spp.</i>) (91I0*): Főleg az akác (<i>Robinia pseudoacacia</i>), a kései meggy (<i>Padus serotinus</i>), helyenként a nyugati ostorfa (<i>Celtis occidentalis</i>) tömegesen árasztja el az élőhelyek fennmaradt állományait, teljesen átalakítva azok szerkezetét. Az utóbbi években erőteljesen terjed az amerikai alkörmös (<i>Phytolacca americana</i>) is. Az inváziós fajok leginkább a felritkuló lombkoronájú, szárazabb tölgyesekben érvényesülnek, ahol megfelelő beavatkozás nélkül akácos-kései meggyes, nitrofil aljnövényzetű, leromlott, a jelölő élőhely megsemmisüléséhez vezető állapotok alakulnak ki.</p> <p>Magyar nőszirm (<i>Iris aphylla</i> subsp. <i>hungarica</i>): Főleg a folyamatosan terjedő és felújításban is használt akác (<i>Robinia pseudoacacia</i>), illetve kései meggy (<i>Padus serotinus</i>), ostorfa (<i>Celtis occidentalis</i>) és újabban az alkörmös (<i>Phytolacca americana</i>) terjedésével gyorsan és erősen beárnyékolja a nőszirm élőhelyeit képező felnyílt foltokat, ami eleinte a virágzás elmaradásához, hajtásszám csökkenéshez, majd a teljes kipusztuláshoz vezethet.</p> <p>6440 - Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i>hoz tartozó mocsárrétjei: Az üde, nedves gyepeken, réteken egyelőre kis számban jelentkező aranyvessző és gyalogakác terjedése esetén a gyep degradációját okozza.</p>
I04	Problémát jelentő őshonos növény-és állatfajok	M	30	<p>Közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>), magyar kökörccsin* (<i>Pulsatilla pratensis</i> subsp. <i>hungarica</i>): A legeltetés hiányában is terjedő őshonos cserje- és fajok a jelölő fajok tényleges és potenciális élőhelyeinek csökkenését okozzák.</p> <p>6260* Pannon homoki gyep. Egyes helyeken hiányzó vagy nem megfelelő legeltetés/kezelés miatt erőteljes a cserjésedés (főleg galagonyával). A siska nádtippán terjedése a szárazodással és nem megfelelő legeltetéssel/kaszálással látványossá vált, a gyep szerkezetét átalakítja, visszaszorítása nehéz feladat.</p>

				6440 - Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> hoz tartozó mocsárrétjei: Az üde, nedves gyepeken, réteken jelentősen előretört siska nádtippán és nád az élőhelyek jellegét és szerkezetét átalakítja, fajkészletüket szegényíti.
L02	Fajösszetétel változás természetes szukcesszió következtében (más, mint a mezőgazdasági vagy erdészeti gyakorlatnak által okozott közvetlen változás)	M	60	<p>Magyar nőszirm (<i>Iris aphylla</i> subsp <i>hungarica</i>): A növényfaj a félárnyékos vagy nyílt, benapozott, tisztás vagy erdőszegély jellegű területeket kedveli. Tartósabb árnyalás visszaszorulásához vezet. Az ismert állományokban mind az őshonos, mind a tájidegen fászszerűak megfelelő kezelés nélkül spontán terjedés révén képesek árnyékolásukkal visszaszorítani a jelölő növényfajt.</p> <p>6260* Pannon homoki gyepek; közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>), magyar kökörtin* (<i>Pulsatilla pratensis</i> subsp. <i>hungarica</i>): A tervezési terület egyes alullegetett részein számítani kell a homoki gyepvegetáció záródására, elvarosodásra, a nyílt homokgyepi specialista fajok visszaszorulására, egyes generalista tömegfajok, gyomok elszaporodására, cserjék (és inváziós fajok) megjelenésére. Itt a homoki gyephez kötődő jelölő fajok egyedszáma visszaesik.</p> <p>6440 - Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i>hoz tartozó mocsárrétjei: A tervezési terület üde gyepein, rétjein jellemző a szárazodás, kezeletlenség, elvarosodás, a fényigényesebb vagy taposáshoz alkalmazkodott specialista fajok visszaszorulása miatt egyes generalista tömegfajok elszaporodása, a nád és a siska nádtippán erőteljes tényerése, cserjésedés.</p>
L06	Állat- és növényfajok közötti kölcsönhatások (versengés, ragadozás, élősködés, patogenitás)	L	20	<p>Magyar kökörtin (<i>Pulsatilla pratensis</i> subsp. <i>hungarica</i>): A természetesen előforduló rágcsálók a töveket, gyökereket megrághatják, a mezei nyúl és őz legelése a bimbókat, virágokat károsíthatja. Nem körültekintően végzett legeltetés esetén a legelő jószág rágása, taposása is károsíthatja a növényeket.</p> <p>Közönséges ürge (<i>Spemophilus citellus</i>): A tervezési területen és annak közelében vadon élő (pl. róka, ragadozó madarak), illetve a legeltetéshez kapcsolódó (pásztorkutyák) állatok tevékenysége kisebb-nagyobb mértékű predációs kockázatot jelent az ürge számára.</p>

N01	Hőmérsékletváltozás (pl. hőmérséklet növekedés és szélsőséges hőmérsékleti értékek) a klímaváltozás következtében	M	100	A hőmérséklet növekedése, az extrém meleg időszakok gyakoribbá válása rövid távon nehezen detektálható és számszerűsíthető hatást okoz, de valószínűleg mind a száraz, mind az üde élőhelyekre és fajaikra jelentős veszélyt jelent.
N02	Aszály és csapadékmennyiség csökkenés a klímaváltozás következtében	H	90	<p>9110* Euro-szibériai erdőssztyepp-tölgyesek tölgyfajokkal (<i>Quercus spp.</i>): A területen az elmúlt évtizedek talajvízszint-csökkenése minden erdei élőhelytípusra erős átalakító hatással van. Az erdőalkotó fafajok felújulóképessége, növekedése a kiszáradás következtében erősen gátolt, az idős állományok egészségi állapota romlik, a más termőhelytűrő képességű inváziós fásszárúak versenyhelyzete javul. Az átalakulás az erdő minden szintjét érinti, elsősorban a nedvességkedvelő erdei karakterfajok eltűnésével lehet számolni. Az erdőssztyepp-tölgyesekhez sorolható állományok átalakulása, az őshonos állományok felritkulását követő invázió (akác, kései meggy) emiatt igen gyors és drasztikus lehet, illetve az eddig alkalmazott „hagyományos” módszerek az élőhely erdészeti felújítására nem alkalmasak. A vízhiány gyakran az erdőfelújulás/-felújítás egyik legnagyobb problémája.</p> <p>Magyar nőszirm (<i>Iris aphylla</i> subsp <i>hungarica</i>): az általános klímaváltozás és az ennek hatására a talajvízszint csökkenéssel együtt járó szárazodás várható hatásai a növényfajra nézve is általában negatívak.</p> <p>6260*-Pannon homoki gyepek: Az aszály és csapadékmennyiség csökkenése az élőhelytípus szárazodását, jellegének kedvezőtlen irányú megváltozását is okozhatja.</p> <p>Magyar kökörcsin* (<i>Pulsatilla pratensis</i> subsp. <i>hungarica</i>): Száraz időszakban csírázása és a palánták fejlődése egyre bizonytalanabbá válik. Aszályos nyár/ősz, illetve száraz kora tavasz után a virágzó tövek száma visszaesik, és a nem virágzó tövek fejlődése is lassul. Hosszabb távon a jelentős szárazodás a faj visszaszorulásához vezethet.</p> <p>Közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>): A gyepek élőhelyek végletes kiszáradása csökkentheti a faj élőhelyeinek kiterjedését, a kritikus időszakban csökkentheti a táplálékforrásokat.</p>

				<p>6440 - Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i>hoz tartozó mocsárrétjei: Az üde, nedves jelölő élőhely kiszáradása során átalakul a fajkészlet, a cserjésedés és az inváziós fajok terjedése fokozódik.</p> <p>Vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>): a vízhez, vizes élőhelyekhez kötődő jelölő fajok élőhelyeinek csökkenése fokozódik az általános szárazodással. A szárazodás következtében az unka számára – különösen szaporodása szempontjából – fontos sekély vízborítású területek, gyepek mennyisége, kiterjedése, időbeli tartóssága csökken. A faj ennek következtében visszaszorulóban van, illetve a számára kevésbé alkalmas tartós, mélyebb vízborítású területekre kényszerül.</p>
Kód	Potenciális veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H: nagy, M: közepes, L: kis jelentőségű)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A06	Gyepművelés felhagyása (pl. legeltetés vagy kaszálás megszüntetése)	H	60	<p>6260* Pannon homoki gyepek: A nem legeltetett területek egy részén a fokozódó cserjésedés és inváziós fajok terjedése csökkenti az élőhely „jószágát”, kiterjedését. Legeltetés hiányában a homoki gyepek egyes típusai a túlzott avarfelhalmozódás miatt is elszegényednek, biológiai sokféleségük csökken.</p> <p>6440 - Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i>hoz tartozó mocsárrétjei: Az üde, nedves réteken az alullegetetés (és a szárazodás) miatt a siska nádtippán és a nád erőteljes térnyerése történik, az élőhely jellege változik, fajkészlete csökken és átalakul.</p> <p>Közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>): Legeltetés hiányában az élőhelyek egy részén a záródó magas fűvű állapot, esetleg becserjésedés következtében állománya visszaesik, végső esetben eltűnik az érintett területről.</p> <p>Magyar kökörtő* (<i>Pulsatilla pratensis</i> subsp. <i>hungarica</i>): A jelölő növényfaj elsősorban a homoki legelők viszonyaihoz alkalmazkodott; a mérsékelt legelés – mivel a jószág által kevésbé fogyasztott fajról van szó, ugyanakkor a legeltetés által a konkurens növényfajok biomasszájának fogyasztása, és a szaporodásra alkalmas megnyíló felszínnek segítik terjedését – kedvező fennmaradása szempontjából. A legeltetés tartós visszaesése, megszűnése hosszú távon visszaszorulását okozhatja. A jelölő növényfaj állományai a záródó, avarosodó, kórós és cserje- vagy fafajokkal benövődő gyepeken csökkennek, majd eltűnhetnek.</p>

H01	Katonai, félkatonai vagy rendőrségi gyakorlatok és műveletek szárazföldön	H	50	Várható a katonai tevékenység jelentős fokozódása (harcjárművek, köztük új harckocsik gyakorlatozásának intenzitás növekedése), ennek jellege és mértéke nem ismert. A nehéz harckocsik növekvő jelenléte gyakorlatilag az összes gyepes és vizes területhez kötődő jelölő élőhelyet és fajt érintheti, a komoly mértékű bolygatás miatt jelentős káros hatást is feltételezhetünk (egyelőre nagyfokú bizonytalansággal).
-----	---	---	----	---

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

Általános célkitűzések:

A Liget-legelő kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területté nyilvánításakor az élőhelyvédelmi irányelv 4. cikkének (4) bekezdése alapján a terület természetvédelmi célkitűzései meghatározásra kerültek, valamint kiemelésre kerültek egyes jelölő értékek, amelyeket a kezelés során prioritásként kell kezelni. A Natura 2000 területek célkitűzései és prioritásai a területek hivatalos Natura 2000 adatlapjain (SDF) találhatóak.

A természetvédelmi célállapot:

A Natura 2000 területen a célállapot, hogy a jelölő, kiemelt közösségi jelentőségű élőhely, a 6260* Pannon homoki gyepek állományai legalább az alapállapot felmérése során tapasztalt nagyságban, karakterüket megőrizve, az azokat fenntartó gazdálkodás keretében fennmaradjanak, olyan állapotban, hogy a közösségi jelentőségű fajok - magyar kökörccsin* (*Pulsatilla pratensis* subsp. *hungarica*) és közönséges ürge (*Spermophilus citellus*) számára alkalmas élőhelyül szolgáljanak hosszú távon is. Hasonlóan a kiemelkedő természeti értéket képviselő erdélyi földikutya (*Nannospalax (leucodon) transylvanicus*) jelentős állományának megőrzése is a homoki gyepek megfelelő fenntartásával biztosítható.

Az erdők esetében a jelölő, kiemelt közösségi jelentőségű 91I0* Euro-szibériai erdőssztyepptölgyesek tölgyfajokkal (*Quercus spp.*) élőhely megmaradt állományainak megőrzése (kiterjedési és szerkezeti értelemben is), természetességi állapotuk javítása, illetve ezt a célt is szolgálóan a tájidegen erdők fokozatos átalakítása természetesebb erdőállományokra. A magyar nőszirm (*Iris aphylla* subsp. *hungarica*) hosszú távú fenntartása is az erdőssztyepp tölgyesek megtartásával és rekonstrukciójával valósulhat meg.

A megjelölt prioritások szerinti célkitűzések megvalósításakor arra kell törekedni, hogy a terület egyéb természetes, természetközeli élőhelyek kiterjedésének, karakterének, egységes táji megjelenésének, természetes biológiai sokféleségének fennmaradása is biztosítható legyen, különös tekintettel az üde gyepes (kiemelten a 6440 Folyóvölgyek *Cnidion dubii*hoz tartozó mocsárrétjei), egyéb mocsári és lápi élőhelyekre és az ezeken előforduló mocsári teknős (*Emys orbicularis*) és vöröshasú unka (*Bombina bombina*) állományra, valamint a további jelentős értéket képviselő védett fajok igényeire.

A célállapot eléréséhez rendelt célkitűzések:

- A meglévő, jó állapotú nyílt és zárt homokpuszta-gyeppek jelenlegi állapotának fenntartását, valamint a degradált nyílt és zárt homokpuszta-gyeppek helyreállítását célzó legeltetési/kaszálási rendszer kidolgozása és megvalósítása. A fő cél a területen található magyar kökörccsin (*Pulsatilla pratensis* subsp. *hungarica*) és ürge (*Spermophilus citellus*) állomány védelme, ennek érdekében a legeltetés erőssége helyenként fokozandó;
- A gyepet károsítani képes katonai tevékenységek (elsősorban gépjárműves közlekedés /harcászati gyakorlatok stb./, másodsorban lövészetek) térbeli lehatárolása;
- A meglévő szemétkerakatok felszámolása, továbbiak kialakításának megelőzése;
- A megbontott homokfelszínek rehabilitálása;
- Bolygatott, nyílt területek gyomirtó kaszálása, égetése, a felhalmozódott avar rendszeres mozaikos égetéssel vagy őszi kaszálással történő eltávolítása;
- Technikai sportok visszaszorítása, megakadályozása;

- Inváziós, illetve tájidegen fa- és cserjefajok (akác, kései meggy stb.), valamint inváziós lágyszárúak folyamatos visszaszorítása a gyepekről;
- A 9110*-ba sorolható, 40 évesnél idősebb korú kocsányos tölgy és hazai nyárfajok uralta erdőrészek védelme, területi kiterjedésük arányának növelése érdekében az inváziós, illetve a tájidegen fa- és cserjefajok (akác, kései meggy) uralta tervezett erdőkben lehetőség szerint a fafajcsere támogatása őshonos, a tájra, és élőhelyekre természetesen jellemző fajokra vagy tájidegen faültetvények gyepé alakításának elősegítése. A tölgyesekből és egyéb őshonos fafajok uralta állományokból az inváziós, illetve tájidegen fajok folyamatosan eltávolítása, sarj- és újulatképződésük megakadályozása a jelenlegi természetességi szintjük javítása érdekében. Ezt a tevékenységet a magyar nőszirom (*Iris aphylla* subsp. *hungarica*) által benépesített erdőrészekben sürgősséggel kell végezni;
- Az érintett, legalább karakterében őshonos fafajú (természetes, féltermészetes) erdőfoltokban olyan erdőkezelési módszer bevezetése, mely a folyamatos erdőborítást és az erdőssztyepp aljnövényzet fennmaradását biztosítja (tarvágás, teljes talajelőkészítés és tuskózás mellőzésével), valamint idős (részben odvas) faegyedek és holt faanyag kellő arányú meglétét is biztosítja;
- Száraz termőhelyeken végzett szerkezetátalakító felújítások során lehetőséget kell teremteni a felnyíló, erdőssztyepp jellegű állományrészek kialakulására.
- A terület nagyvadállományának olyan szinten tartása, ami nem akadályozza az egészséges erdődinamikát;
- A jelölő élőhelytípus kocsányos tölgyes védelme érdekében védő kerítések létesítése a nagyvadak károsító hatása ellen.

3.2. Kezelési javaslatok

A Natura 2000 területre vonatkozó természetvédelmi célkitűzések eléréséhez a terület egyes részei eltérő kezelést igényelnek, figyelembe véve az ott előforduló élőhelyeket, fajokat, és az ott jellemző gazdálkodási formákat. A kezelési, fenntartási, és részben az élőhelyrekonstrukciós és fejlesztési javaslatokat ezért a Natura 2000 terület egyes lehatárolt részegységeire, az úgynevezett kezelési egységekre (KE) vonatkozóan rendszerezi a fenntartási terv (a kezelési egységek térbeli elhelyezkedését a 3.2.5. melléklet térképe mutatja be). Az egyes kezelési egységekre nem vonatkoztatható élőhelyrekonstrukciós, fajvédelmi, kutatási és monitorozási javaslatokat a 3.2.2. - 3.2.4. fejezetben tárgyalja a fenntartási terv.

3.2.1. Élőhelyek kezelése (Kezelési egységek – KE)

A kezelési javaslatok esetében élesen el kell választani a kötelező jellegű, jogszabályban előírt korlátozásokat, illetve az önkéntes vállalásokat. A 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4.§ 5. pontja alapján „(5) A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”

Az itt megfogalmazott előírás-javaslatok célja, hogy a kezelési egységekben előforduló közösségi jelentőségű értékek, a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat és adottságok alapján javaslatot tegyenek a gazdálkodás kívánatos módjára. Ennek érdekében itt megfogalmazásra kerülnek olyan előírás-javaslatok, amelyek alapul szolgálnak a jövőbeli támogatási programok

kidolgozásához. A gazdálkodók számára ezek az előírás-javaslatok a jelen terv alapján kötelezettséget nem jelentenek, betartásuk csak támogatási programokon keresztül, önkéntes vállalás formájában válhat csak kötelezővé. A már más jogszabály vagy hatósági eszköz alapján létező előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azt megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra csak utalást tesz.

A Liget-legelő Natura 2000 területen az előforduló élőhelyek, fontosabb fajok és gazdálkodási módok alapján 11 kezelési egység lehatárolása indokolt, amelyek térképi megjelenítését a 3.2.5 mellékletek fejezet mutatja be. A kezelési egységek lehatárolása a 2019-ben tapasztalt természeti adottságok alapján történt, 1:10.000 alapléptékben. A térképi lehatárolás léptékét figyelembe véve a kezelési egységek határai (különösen nem mesterséges vonalat, pl. szántó, csatorna, határkövető egységek esetén) nem szigorúan véve rögzítettek, hanem 10-20 méteres átmeneti sávban értelmezhetők. A kezeléseket, beavatkozásokat gyakorlati tervezésénél emellett figyelembe szükséges venni, hogy a természeti adottságok, élőhelyek spontán változásai miatt a kezelési egységek egymáshoz viszonyított határai megváltozhatnak. A fentiek alapján tehát a kezelési egységek térbeli lehatárolása a fenntartási terv gyakorlati átültetése esetén áttekinthető, iránymutató jellegű információnak tekintendő, aminek pontosítását magán a területen, az adott időszak aktuális állapotának megfelelően kell elvégezni.

3.2.1.1. *Művelési ágakra vonatkozó információk, a terület adottságai, elérendő célállapot, ehhez rendelkezhető általános előírás-javaslatok:*

A Liget-legelő Natura 2000 terület élőhelyei 4 főbb csoportba sorolhatóak:

1. Gyeppek (és vizes élőhelyek)

A terület legjellemzőbb és legfontosabb élőhelyei a homoki gyeppek, legelők, amelyek közé mélyebb fekvésben mozaikosan üde rétek, mocsárrétek, magassásos és mocsaras foltok vegyülnek. A kiterjedt homoki gyepek jórészt a 6260* Pannon homoki gyeppek megnevezésű kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípusba tartozik, amely a terület legfontosabb Natura 2000-es értéke, mind kiterjedése, mind jellemzői, mind a jelentős magyar kökörücsin állománya miatt. Ezekhez a homoki gyeppekhez kötődik még a közönséges ürge és a molnárgerénya (és az erdélyi földikutya), míg a vizes élőhelyek a vöröshasú unkának és a mocsári teknősnek nyújtanak élőhelyet. A gyeppek kezelésében a legeltetés szerepe kiemelkedő, míg a szárazodás és az inváziós fajok terjedése a legfőbb veszélyeztetők. A katonai gyakorlótér jelleg katonai létesítményekben, földművekben (sáncok, töltések, dombok, lövészárkok, harckocsiállások, felvonulási utak, bombatölcsérek), illetve ezek maradványaiban is megjelenik. Az üde gyeppek, mocsárrétek állapota a közelmúlt szárazsága miatt érezhetően romlott. A gyeppek túlnyomó része (a katonai használat miatt) kivett művelési ágban szerepel a kataszteri nyilvántartásban, így a művelési ági statisztika élőhelyi szempontból kevésbé informatív. A gyeppek túlnyomó része állami tulajdonban van.

2. Erdők

A Natura 2000 terület kisebb-nagyobb erdőfoltokat, illetve a Savóskúti vagy másképp Savós-Gút elnevezésű összefüggő erdőtömböt is magában foglalja. Az erdők jelentős része tájidegen faállományú, de jelen vannak a jelölő élőhelyet jelentő homoki tölgyesek maradványai is. A szintén jelölő faj magyar nőszirmos állománya erdőkben található. Az erdők nagy része állami tulajdonban van. Jelentős arányt képviselnek a nem üzemtervezett, nem erdő művelési ágban lévő, részben spontán kialakult erdős/fás foltok is, nagy részük

faállománya tájidegen, inváziós fajokból áll. Az üzemtervezett erdők jelentős része is kivett művelési ágban van (honnvédelmi rendeltetésű).

3. Katonai objektumok, telephelyek, lőtér

A katonai gyakorlótéren belül homoki gyepen és erdőben kialakított katonai bázisokat, telephelyeket, raktárakat, lőteret is találunk. Ezek részben teljesen művi területek, részben az eredeti élőhelyek maradványait (homoki gyepék ürgeállománnyal együtt, homoki tölgyesek) is tartalmazzák.

4. Szántók, ugarok, parlagok

A tervezési területen belül csekély arányt képviselnek, elsősorban a peremi részeken találhatóak. A szántók nagy részét az utóbbi években felhagyták, az ugarok, parlagok visszagyepesedése jellemző. A szántók, parlagok kataszteri nyilvántartás szerint nagyrészt kivett és gyep művelési ágban vannak.

Vízgazdálkodási javaslatok: A tervezési terület jelenleg kevésbé működő belvízelvezető csatornáit felújítani nem, vagy csak vízviszatartást hatékonyan megvalósító rendszerrel/műtárggyal javasolt, az élőhelyek természetes vízkészletének megőrzése, a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok vízigényének biztosítása miatt.

3.2.1.2. Alegységek és kezelési egységek (KE)

Kezelési egységek

(a) Kezelési egység kódja: KE-1

(b) Kezelési egység meghatározása

Homokpusztagyeppek, homoki gyeppek, legelők, illetve az azokba ágyazott kisebb, jellegtelen, bolygatott, gyomos száraz és üde gyeppek ritkás cserjésedő foltok, facsoportok, a jelölő magyar kökőrcsin (*Pulsatilla pratensis* subsp. *hungarica*) előfordulási helyeivel. A homokpusztagyeppek nagy része jelölő élőhelyként kiemelkedő természeti értéket képvisel.

(c) Érintettség vizsgálata:

• Érintett ÁNÉR élőhelyek

A kezelési egység meghatározó élőhelytípusai (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Homoki sztyeprétek (H5b); Nyílt homokpusztagyeppek (G1); Jellegtelen száraz-félszáraz gyeppek (OC)

A kezelési egységben csekély kiterjedésben előforduló egyéb élőhelytípusok (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Jellegtelen üde gyeppek (OB); Nem őshonos fajú facsoportok, erdősávok és fasorok (S7); Őshonos fafajú facsoportok, fasorok, erdősávok (RA)

• Érintett Natura 2000 élőhelyek: 6260* Pannon homoki gyeppek

• Érintett közösségi jelentőségű fajok: magyar kökőrcsin* (*Pulsatilla pratensis* subsp. *hungarica*), közönséges ürge (*Spermophilus citellus*), molnargörény (*Mustela eversmanni*), magyar futrinka (*Carabus hungaricus*)

• Érintett, egyéb kiemelt fajok: erdélyi földikutya (*Nannospalax (leucodon) transsylvanicus*), gyurgyalag (*Merops apiaster*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

A kezelési egységben a terület nagy részén tartós rövid fűvű homoki gyepi állapotot fenntartó legelőként való használat javasolt (kaszálás csak kiegészítő céllal indokolt). A használat során a jelölő homoki gyepes élőhely természetes változatosságát, megújulóképességét legeléstől kímélt területrészek kialakításával szükséges segíteni. Legeltetéses használat során előnyben részesítendő a szarvasmarha és a juh. Kiemelt cél az inváziós növényfajok távoltartása, visszaszorítása. A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A gyeppek esetén kötelezően betartandó előírásként a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Javasolt előírások:

- Felületés nem megengedett. (GY01)
- Tárcsázás nem megengedett. (GY10) /Megjegyzés: ez alól a gyep rekonstrukcióját szolgáló, szükség esetén egyéb beavatkozással (pl. helyreállító gyepvetés, kaszálás, szárzúzás) kombinált, célzott és egyeztetett tárcsázás jelenthet kivételt./

- Kiszántás nem megengedett. (GY13)
- Tűzpászták létesítése nem megengedett. (GY15) /*Megjegyzés: ez alól kivételt jelenthet a lőtérrel közvetlenül határos terület, ha a tűzpásztát nem lehetséges teljes egészében a KE-9 kezelési egység területén megvalósítani és fenntartani. Ez esetben a természetvédelmi kezelővel előzetesen egyeztetni javasolt.*
- Legeltetéssel és szükség esetén tisztító kaszálással történő hasznosítás. (GY19)
- A gyepek természetvédelmi szempontú égetéhez engedély csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság hozzájárulása alapján kérhető. (GY24)
- A gyepek cserjésedésének megakadályozása, azonban a szórta jelentkező őshonos cserjék megőrzése. (GY28)
- A természetes gyepekben az őshonos, méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése. (GY30)
- A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak szükséges bejelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni. (GY31)
- Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedeket vegyszeres kezelést lábon állva szükséges elvégezni (törzs megfűrése, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a kezelés fafajtól függően a vegetációs időszak kezdetén (április-május) vagy végén (augusztus-szeptember) végezhető. (GY34)
- Legeltetési sűrűség 0,2-0,4 állategység/ha. (GY40)
- A legeltetési sűrűség egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal. (GY44)
- Villanypásztor, a kezelési tervvel összhangban, csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság hozzájárulásával alkalmazható. (GY57)
- A gyepeken legeléskizárt terület kialakítása, ami nem haladja meg a parcella 30%-át. (GY62)
- Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék. (GY67)
- Legeltethető állatfaj: juh. (GY68) /*Megjegyzés: juh legeltetése hagyományos pásztoroló módszerrel javasolt, a nyáj mellett a pásztor folyamatos felügyelete kívánatos. El kell kerülni a gyepeken egyes részeinek tartós túllegeltetését, kitaposását, kiterjedt kopáros foltok kialakulását.*
- Legeltethető állatfaj: kecske. (GY69) /*Megjegyzés: kecske legeltetése kizárólag juhnyáj részeként javasolható. A vegyes juh-kecske nyájban legfeljebb 10% kecske arány javasolható.*
- Legeltethető állatfajok: lófélék (ló, szamár). (GY70) /*Megjegyzés: lófélék legeltetése szabad tartással javasolt, karám csak a természetvédelmi kezelővel egyeztetett helyen és időtartamra létesíthető. Juhnyáj mellett (legfeljebb 10 egyed) szamár legeltetése elfogadható.*
- A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak nem helyezhetők el. (GY116)
- Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jóságállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges. (GY117)
- Élőhelyrekonstrukció. (GY118)
- A legeléskizárt terület kialakítása a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve. (GY122) /*Megjegyzés: A legeltéskizárt terület részeként szükséges kijelölni minden év május 31-ig a magyar kökőrcsin (*Pulsatilla pratensis* subsp. *hungarica*) állományainak 30-50 méteres környezetét. Június 1. után a legeltetés ezen a területen akkor folytatható, ha a természetvédelmi kezelő azt javasolja. Magyar kökőrcsin állományok egyes termőhelyein tartósan legeléskizárt terület kijelölése is indokolt lehet.*

- Legeltetési hasznosítás esetén legalább 5 cm-es gyepmagasság biztosítása. (GY134)
- Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki. (VA01)

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok

A területen található, a korábbi katonai tevékenység révén keletkezett, már nem használt létesítmények, földművek és ezekhez kapcsolódó betonozott elemek, területek (lövészárkok, harcjármű állások, védművek, lövegállások, bombatölcsérek, stb.), illetve hulladékelhelyezés miatt károsodott felszíneken a spontán nem regenerálódott gyepterület helyreállításáról szükséges gondoskodni. Bontást, hulladékeltávolítást, tereprendezést (esetlegesen lőszermentesítést) követően rendszeres gyomirtó kaszálás, irányított legeltetés, esetleg a környező gyepeknek megfelelő fajkészletű (barázdált csenkesz – *Festuca rupicola*, magyar csenkesz – *Festuca vaginata*, veresnadrág csenkesz – *Festuca pseudovina*) gyeptelepítés javasolt. A tevékenységet gyurgyalag (*Merops apiaster*) és parti fecske (*Riparia riparia*) fészkelőhelyeül szolgáló partfalak kíméletével javasolt megvalósítani.

Az inváziós fásszárúak (főleg akác, ostorfa) csoportjainak, erdőszélen és a gyep belső részein is terjedő állományainak, illetve a gyepen terjedő inváziós lágyszárúak (elsősorban selyemkóró) eltávolítása, a gyep helyreállítása is élőhelyrekonstrukciós léptékű feladatnak tekintendő.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

Az élőhelyek bolygatásával járó katonai tevékenység korlátozása és a károsítás elkerülését/minimalizálását szolgáló egyeztetés javasolt a honvédségi területhasználó és az illetékes nemzeti park igazgatóság között.

Az illegális homokbányászat, hulladék és szennyvíziszap elhelyezés, valamint a terepi technikai sportok megelőzése érdekében javasolható az őrzési tevékenység fenntartása, a terület külső határain az illegális tevékenységek tiltását jelző táblák elhelyezése.

A kezelési egység területén olyan tevékenység, amely a természetközeli élőhelyek területének jelentős csökkenésével jár (beépítés, vonalas infrastruktúrális létesítmények kialakítása) nem javasolható.

A magyar kökörtű (*Pulsatilla pratensis* subsp. *hungarica*) rágcsáló fajok általi esetleges károsításának mérséklése céljából javasolható a közeli fás élőhelyek szegélyén vörös vércse (*Falco tinnunculus*), erdei fülesbagoly (*Asio otus*), kuvik (*Athene noctua*) fészkelését, vadászatát elősegítő madárvédelmi eszközök elhelyezése (odú, fészektálca/műfészek, T-fa).

(h) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés alapvetően nem javasolható. Ez alól kivétel lehet a természetvédelmi vagy állattartási (szárnyékerdő) céllal létesített kis kiterjedésű, őshonos és egyben tájhonos fafajjal végezett fásítás, vagy az inváziós fajok által erősen fertőzött foltok rekonstrukciós célú, őshonos és tájhonos fa- vagy cserjefajjal végzett fásítása. Az esetleges fásítás helyszínét és módját a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal előzetesen egyeztetni javasolt.

(i) Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelési egység területén pannon homoki gyepek zárt, sztyeppréti, részben nyílt típusait képviselő száraz gyepek jellemzőek, amelyek a katonai gyakorló- és lőtér funkció kialakítása előtti hagyományos területhasználattal (meghatározóan legeltetési állattartás) alakultak ki. A terület jelenlegi állapotának kialakulásában a katonai tevékenység jelentős szerepet játszott, de a kiterjedt homoki gyep fennmaradása (beszántások, akáctelepítés elkerülése) is ennek köszönhető. A katonai használat a korábbi évtized(ek)ben intenzívebb volt, a komoly

földmunkákkal járó katonai földművek kialakítása mellett a harcjárművek közlekedése, gyakorlatozása miatt jelentős volt a bolygatott, kopáros gyepes felszínek aránya is. Ezek a bolygatott gyepesek (jórészt a kiterjedt homoki gyepterület pufferező és regenerációt biztosító propagulumforrás hatása, illetve az inváziós fajok akkori kisebb száma miatt) többnyire jól regenerálódnak.

A legeltetés ingadozó kiterjedése és intenzitása helyenként – főként inváziós fajok általi – cserjésedéshez, erdősődéshez, helyenként magaskórós gyomjellegetű fajok elszaporodásához, jelenleg helyenként viszont túllegeltetett, kitiport foltok kialakulásához vezetett.

A kíméletes, ellenőrzött legeltető gazdálkodás fenntartása alapvetően jól szolgálja a homoki gyepesek, a magyar kökörtin és az ürge élőhelyi igényeinek fenntartását, ugyanakkor a jelölő élőhely térbeli sokfélesége, és a legelés okozta eróziós hatás mérséklésére érdemes kisebb – az illetékes nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínű területrészekben – a legeléstől kímélt és/vagy csak extenzíven legeltetett foltokat fenntartani (elsősorban a meredek, nyitott buckaoldalokon, illetve a fajgazdag homoki sztyepprétek egy részén). Problémát okoz, hogy a bolygatott, csupasz homokfelszínek segíthetik a magyar kökörtin szaporodását, ugyanakkor az inváziós fajok terjedését is nagyban gyorsítják. Legeltetésnél a folyamatosan korábban is jellemző juh fajták, esetleg a szarvasmarha javasoltak. Kecske legeltetése csak kis arányban, juhnyájak részeként javasolt. Alacsonyabb fűhozamú években a legelési nyomás mérséklése indokolt, különösen a magyar kökörtin állományfoltjaiban.

Nagyon fontos az inváziós lágyl- és fásszárúakkal szembeni védekezés. Kiemelten fontos gyepeseken is az akác, az osterfa és a kései meggy, valamint az utóbbi években erőteljesen terjedő selyemkóró visszaszorítása. Túllegelt, kopár felszínek kialakulása a selyemkóró terjedését nagyban segítheti.

A térségi szinten és a tervezési területen különösen tapasztalható szárazodás, a talajvízszint csökkenése, illetve az esetleges klímaváltozás a száraz gyepeseknél kevésbé látványos változásokat okoz rövidtávon, de az élőhelyek határainak módosulását, összetételük és jellegük megváltozását okozhatja.

(a) Kezelési egység kódja: KE-2

(b) Kezelési egység meghatározása

A KE-2 kezelési egységbe a buckák közötti mélyebb fekvésű részeken kialakult, kiterjedt üde vagy vizes élőhelyek, üde gyepes, mocsárréti, magassásos és zsombékos, nádas-gyékényes és egyéb mocsári élőhelyek, illetve ezek nádasodó, és siska nádtippanos formái tartoznak. Állapotuk – a kiszáradás, illetve szukcessziós és degradációs folyamatok révén – az utóbbi években jelentős mértékben változott. A mocsárrétek nagy része kiszáradt, jelentősen nőtt a siska nádtippannal benőtt, leromlott részek aránya, illetve előretört a nád, hasonlóan a magassásos állományokban is. Összességében a kiszáradás jeleit mutató jellegtelen, gyomosodó, siska nádtippanos és másodlagosan benádasodott területrészek aránya jelentősen nőtt. Helyenként jellemző a további gyomosodás és cserjésedés is.

(c) Érintettség vizsgálata:

• *Érintett ÁNÉR élőhelyek*

A kezelési egység meghatározó élőhelytípusai (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Nem tűzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások (B1a); Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet (B2); Nem zsombékoló magassásrétek (B5); Mocsárrétek (D34); Jellegtelen üde gyepesek (OB)

A kezelési egységben csekély kiterjedésben előforduló egyéb élőhelytípusok (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Álló- és lassan áramló vizek hínárnövényzete (Ac); Vízparti virágkákás, csetkákás, vízi hídörös, mételykórós mocsarak (B3); Lápi zsombékosok, zsombék-semlyék komplexek (B4); Jellegtelen fátlan vizes élőhelyek (OA); Üde és nedves cserjések (P2a); Állóvizek (U9); Őshonos fafajú puhafás, jellegtelen vagy pionír erdők (RB); Őshonos fafajú facsoportok, fasorok, erdősávok (RA)

• *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* 6440 Folyóvölgyek *Cnidion dubii*hoz tartozó mocsárréteji, 3150 Természetes eutróf tavak *Magnopotamion* és *Hydrocharition* növényzettel

• *Érintett közösségi jelentőségű fajok:* vöröshasú unka (*Bombina bombina*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*)

• *Érintett, egyéb kiemelt fajok:* nagy kócsag (*Egretta alba*), vidra (*Lutra lutra*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

A kezelési egység meghatározó részén érdemi gazdálkodás nem folyik. Részlegesen, időszakosan legeltetés előfordulhat. A gyepes, arra alkalmas területek kíméletes kaszálása, illetve elsősorban szarvasmarhával történő legeltetése támogatandó. A mocsaras területek kíméletes, mozaikos, szarvasmarhával történő legeltetése szintén kívánatos.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A gyepes esetén kötelezően betartandó előírásként a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Javasolt előírások:

- Felülvetés nem megengedett. (GY01)

- Tárcsázás nem megengedett. (GY10) /Megjegyzés: ez alól a gyepek rekonstrukcióját szolgáló, szükség esetén egyéb beavatkozással (pl. helyreállító gyepvetés, kaszálás, szárzúzás) kombinált, célzott és egyeztetett tárcsázás jelenthet kivételt./
- Kiszántás nem megengedett. (GY13)
- Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás. (GY22) /Megjegyzés: kaszálás a zombékos állományok kihagyásával történhet./
- Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedeket vegyszeres kezelést lábon állva szükséges elvégezni (törzs megfűrése, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a kezelés fafajtól függően a vegetációs időszak kezdetén (április-május) vagy végén (augusztus-szeptember) végezhető. (GY34)
- Legeltetési sűrűség 0,2-1,0 állategység/ha. (GY41)
- A legeltetési sűrűség egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal. (GY44)
- Villanypásztor, a kezelési tervvel összhangban, csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság hozzájárulásával alkalmazható. (GY57)
- A gyepeken legelészakított terület kialakítása, ami nem haladja meg a parcella 30%-át. (GY62)
- Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék. (GY67)
- Legeltethető állatfaj: juh. (GY68) /Megjegyzés: a KE-2 kezelési egység területén elsősorban szarvasmarha legeltetése kívánatos és célszerű, juh legeltetése kiegészítésként, arra alkalmas helyeken javasolt./
- Legeltethető állatfaj: kecske. (GY69) /Megjegyzés: kecske legeltetése juhnyáj részeként javasolható, önálló kecskenyáj alkalmazása csak természetvédelmi rekonstrukciós céllal javasolt./
- Legeltethető állatfajok: lófélék (ló, szamár). (GY70) /Megjegyzés: lófélék legeltetése szabad tartással javasolt, karám csak a természetvédelmi kezelővel egyeztetett helyen és időtartamra létesíthető./
- Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása. (GY107)
- Erősen fertőzött foltok sokkoló kaszálással történő kezelése évente legalább háromszor. (GY108)
- A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak nem helyezhetőek el. (GY116)
- Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges. (GY117)
- Élőhelyrekonstrukció. (GY118)
- A legelészakított terület kialakítása a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve. (GY122)
- Legeltetési hasznosítás esetén legalább 10 cm-es gyepmagasság biztosítása. (GY135)
- Nyílt vízfelületek kialakítása legeltetési állattartás segítségével. (V08)
- November 1. és február 15. között lehet nádatást folytatni, a mindenkori időjárási és talajviszonyok figyelembe vételével. (V45)
- A nádas minimum 20-30%-át nem szabad learatni. (V50)
- A területen nádgyaldálkodás végezhető. (V54)
- Élőhely-rekonstrukció. (V63)
- Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki. (VA01)

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok

A területen található, a korábbi katonai tevékenység révén keletkezett, már nem használt létesítmények, földművek és ezekhez kapcsolódó betonozott elemek, területek (lövészárkok, harcjármű állások, védművek, lövegállások, bombatölcsérek, stb.), illetve hulladékelhelyezés miatt károsodott felszíneken a spontán nem regenerálódott gyepterület helyreállításáról szükséges gondoskodni. Bontást, hulladékeltávolítást, tereprendezést (esetlegesen lőszermentesítést) követően rendszeres gyomirtó kaszálás, irányított legeltetés javasolt.

A nádasodó vagy siska nádtippannal növédő állományok legeltetése, kaszálása az üde gyepek helyreállítását is szolgálja.

A terület lecsapolását szolgálni hivatott csatornák jórészt nem töltik be funkciójukat, de a vízkészlet megtartása miatt stabil vízviszatarató műtárgyak beépítése vagy a csatornák teljes felszámolása javasolt.

Az inváziós fajok állományainak felszámolása is élőhelyrekonstrukciós léptékű feladatnak tekinthető, amit a szóban forgó kezelési egységekre vonatkozó javaslatoknál tárgyal a fenntartási terv.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

Az élőhelyek bolygatásával járó katonai tevékenység korlátozása és a károsítás elkerülését/minimalizálását szolgáló egyeztetés javasolt a honvédségi területhasználó és a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság között.

A terület vízkészletének megőrzése kiemelt fontosságú, a KE-2 egység területén pedig alapvető.

A kezelési egység területén olyan tevékenység, amely a természetközeli élőhelyek területének jelentős csökkenésével jár (beépítés, vonalas infrastrukturális létesítmények kialakítása) nem javasolható.

(h) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés alapvetően nem javasolható.

(i) Kezelési javaslatok indoklása:

A térségi szinten és a tervezési területen különösen tapasztalható szárazodás, a talajvízszint csökkenése, illetve az esetleges klímaváltozás a kezelési egység területén látványos változásokat okoz rövidtávon is, és az élőhelyek határainak módosulását, összetételük és jellegük megváltozását eredményezi.

A kezelési egység területén található természetes gyeptípusok legeltetéssel illetve kaszálással történő fenntartása a jövőben is megfelelően szolgálná azok fennmaradását, de a kaszálás általában nem jellemző a területen, és az üde részek legeltetése sem jelentős. A kíméletes, évente egyszeri, mozaikos, a jogszabályi előírásnak megfelelő méretű kaszátlan foltokat hagyó, ezáltal kevésbé homogenizáló kaszálás ugyancsak elfogadható lehetőség lenne a jelentős természeti értékű üde gyepek fenntartására.

A szárazodás, illetve a kezelések hiánya miatt a siska nádtippanos és másodlagosan benádasodó állományok további növekedése várható.

(a) Kezelési egység kódja: KE-3

(b) Kezelési egység meghatározása:

Korábban erősen bolygatott felszínű, földművekkel (nagy méretű, katonai gyakorlóterület/harcokszó lőterület létesítmények) jelentősen átalakított, de lövészetre már nem használt gyepes területek.

(c) Érintettség vizsgálata:

• *Érintett ÁNÉR élőhelyek*

A kezelési egység meghatározó élőhelytípusai (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Jellegtelen száraz-félszáraz gyepes (OC); Jellegtelen üde gyepes (OB); Homoki sztyeprétek (H5b);

A kezelési egységben csekély kiterjedésben előforduló egyéb élőhelytípusok (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Nyílt homokpusztagyepes (G1); Telephelyek, roncssterületek és hulladéklerakók (U4); Nem őshonos fajú facsoportok, erdősávok és fasorok (S7); Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok (RA)

• *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* 6260* Pannon homoki gyepes

• *Érintett közösségi jelentőségű fajok:* vöröshasú unka (*Bombina bombina*); közönséges ürge (*Spermophilus citellus*)

• *Érintett, egyéb kiemelt fajok:* erdélyi földikutya (*Nannospalax (leucodon) transsylvanicus*), gyurgyalag (*Merops apiaster*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kezelési egységben a gyepes állapotot fenntartó legelőként (esetleg kaszálóként) való használat javasolt. El kell kerülni az inváziós (vagy tájidegen) növényfajok terjedését, illetve a jelentős gyomosodást.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A gyepes esetén kötelezően betartandó előírásként a Natura 2000 gyepes területek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Javasolt előírások:

- Tárcsázás nem megengedett. (GY10) /Megjegyzés: ez alól a gyep rekonstrukcióját szolgáló, szükség esetén egyéb beavatkozással (pl. helyreállító gyepvetés, kaszálás, szárzúzás) kombinált, célzott és egyeztetett tárcsázás kivételt jelent.)
- Tűzpászták létesítése nem megengedett. (GY15)
- Legeltetéssel és szükség esetén tisztító kaszálással történő hasznosítás. (GY19)
- A gyepes természetvédelmi szempontú égetéséhez engedély csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság hozzájárulása alapján kérhető. (GY24)
- A gyepes cserjésedésének megakadályozása, azonban a szórta jelentkező őshonos cserjék megőrzése. (GY28)
- A cserjéirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak szükséges bejelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni. (GY31)

- Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedeket vegyszeres kezelést lábon állva szükséges elvégezni (törzs megfúrása, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a kezelés fafajtól függően a vegetációs időszak kezdetén (április-május) vagy végén (augusztus-szeptember) végezhető. (GY34)
- Legeltetési sűrűség 0,1-0,2 állategység/ha. (GY39)
- A legeltetési sűrűség egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal. (GY44)
- Villanypásztor, a kezelési tervvel összhangban, csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság hozzájárulásával alkalmazható. (GY57)
- Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék. (GY67)
- Legeltethető állatfaj: juh. (GY68)
- Legeltethető állatfaj: kecske. (GY69)
- Legeltethető állatfajok: lófélék (ló, szamár). (GY70) */Megjegyzés: lófélék legeltetése szabad tartással javasolt, karám csak a természetvédelmi kezelővel egyeztetett helyen és időtartamra létesíthető. Juhnyáj mellett (legfeljebb 10 egyed) szamár legeltetése elfogadható./*
- Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása. (GY107)
- Erősen fertőzött foltok sokkoló kaszálással történő kezelése évente legalább háromszor. (GY108)
- Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges. (GY117)
- Élőhelyrekonstrukció. (GY118)
- Legeltetési hasznosítás esetén legalább 5 cm-es gyepmagasság biztosítása. (GY134)

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A jelentős méretű földművekkel átalakított, bolygatott talajú terület (korábbi harckocsi lőtér) élőhelyeinek rekonstrukciója kiemelt jelentőségű (ugyanakkor jelentős forrásokat igényel). Végző cél az eredeti domborzathoz hasonló, jelentős művi elemektől mentes morfológiájú, természetközeli homoki gyepes élőhely helyreállítása.

Egyes arra alkalmas földműveknél (a rekonstrukciós felszámolásig vagy fennmaradás esetén) partfalba üreget vajú madárfajok (gyurgyalag, partifecske) fészkelése segíthető partfalak, függőleges földfalak fenntartásával, aktív kialakításával és gyommentesítésével.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

A katonai tevékenységnek a károsítás elkerülését/minimalizálását szolgáló egyeztetése javasolt a honvédségi területhasználó és a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság között.

(h) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés alapvetően nem javasolható. Ez alól kivétel lehet a természetvédelmi vagy állattartási (szárnyékerdő) céllal létesített kis kiterjedésű, őshonos és egyben tájhonos fafajjal végezett fásítás. Az esetleges fásítás helyszínét és módját a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal előzetesen egyeztetni javasolt.

(i) Kezelési javaslatok indoklása:

A kiterjedt tervezési terület homoki legelő részének leginkább bolygatott és átalakított része (ide nem számítva a katonai bázisok és üzemelő lőtér egységeket). Eredeti domborzatát és feltalaját jelentősen átalakították, így természetközeli állapotokat csak a terület rekonstrukciójával lehet elérni, ami viszont a természetvédelmi kezelés távlati célja is. A rekonstrukció elvégzéséig a gyepes állapot fenntartása, spontán regenerációjának elősegítése és az inváziós fajok térnyerésének megakadályozása indokolt.

(a) Kezelési egység kódja: KE-4

(b) Kezelési egység meghatározása:

Őshonos fafajú üzemtervezett erdők, főleg középkorú vagy idős kocsányos tölgyesek vagy elegyes tölgyesek, illetve fiatal hazai nyaras felújítások.

(c) Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ÁNÉR élőhelyek*

A kezelési egység élőhelytípusai (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Alföldi zárt kocsányos tölgyesek (L5), Nyílt homoki tölgyesek (M4), Őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők (RC), Őshonos lombos fafajokkal elegyes idegenhonos lombos es vegyes erdők (RDb)

- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* 9110* Euro-szibériai erdőssztyepptölgyesek tölgyfajokkal (*Quercus spp.*)*
- *Érintett közösségi jelentőségű fajok:* magyar nőszirm (*Iris aphylla* subsp. *hungarica*)
- *Érintett, egyéb kiemelt fajok:* fekete gólya (*Ciconia nigra*), fekete harkály (*Dryocopus martius*), közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Őshonos és tájhonos fafajú erdőállományok fenntartása, a tájidegen(különösen inváziós) növényfajok visszaszorításával, betelepülésük megakadályozásával.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

Erdőterületek esetében az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény rendelkezéseit figyelembe kell venni.

Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet.

Körzeti erdőterv: Hajdúhát-Bihari erdőtervezési körzet körzeti erdőterve (érvényes: 2012.01.01 – 2021.12.31.) Ügyszáma: 7007/14/2010.

b) Javasolt előírások:

- A fával nem, vagy részben fedett területek egyéb részletként (tisztás, cserjés, nyiladék, erdei vízfolyás és tó, kopár) történő lehatárolása, szükség esetén az erdőrészlet megosztásával. (E11)
- A tisztások fátlan állapotban tartása, tisztásként való további nyilvántartása. (E12)
- A környező gyepterületek védelme érdekében az idegenhonos fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása. (E69)
- Természetes-, természetszerű- és származék természetességi állapotú erdőkben a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámának minimális szintre szorítása, illetve lehetőség szerinti teljes eltávolítása. (E28)
- Őshonos fafajú állományok véghasználatá során átlagosan 5-20% területi lefedettséget biztosító mikroélőhelyek visszahagyása, lehetőleg az idős állomány összetételét jellemző

formában. (E38)

- Őshonos fafajú faállomány tájhonos fajokkal történő felújítása. (E52) */Megjegyzés: alapvetően az elegyes kocsányos tölgyes felújítások javasoltak./*
- Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazása. (E57)
- Az erdőfelújítások során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása. (E58)
- Talajvédelmi rendeltetésű és felnyíló (erdőssztyepp jellegű) erdők esetében a felújítás során a tájhonos fafajok tuskó- és gyökérsarj eredetű újulatának megőrzése. (E61)
- Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban történő alkalmazásának teljes körű mellőzése. (E65)
- Erdőssztyepp-erdők füves részeinek fenntartó kezelése. (E76)
- Faanyagtermelést nem szolgáló üzemmód fenntartása. (E87)
- Egészségügyi fakitermelés elhagyása az erdő fennmaradását, egészségi állapotát jelentősen veszélyeztető erdővédelmi ok kivételével. (E94)
- Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén az inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges. (GY27)
- Ameddig a vadállomány nagysága nem éri el azt a szintet, hogy kerítés nélkül is biztosítható legyen a felújítás sikeressége, addig a felújítás területét lehetőség szerint be kell keríteni. A kerítéseket legkésőbb az utolsó tisztítási munka elvégzését követő egy éven belül le kell bontani. (VA02)

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Az invázós fajok eltávolítása, illetve az emiatt esetleg keletkező felújítási kötelezettség megfelelő kiváltása élőhelyrekonstrukciós nagyságrendű tevékenység, ugyanakkor elvárt kezelés. Arra alkalmas erdőrészekben javasolt a többkorú, elegyes erdőállomány kialakítását célzó fejlesztések megvalósítása.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

A kezelési egység területén olyan tevékenység, amely a természetközeli élőhelyek területének csökkenésével jár (beépítés, vonalas létesítmények kialakítása) nem javasolható.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

Az erdőssztyepp erdők, tölgyesek (mint kiemelt jelentőségű jelölő élőhelyek) fenntartása és fejlesztése elsődleges természetvédelmi cél a Natura 2000 területen, így az erdőgazdálkodást, erdőkezelést ennek az elvárásnak is meg kell feleltetni.

(a) Kezelési egység kódja: KE-5

A KE-5 kezelési egységhez zárt erdő képet mutató, tájidegen fafajú, erdőterületre eső („üzemtervezett” erdőként nyilvántartott) élőhelyek tartoznak a homoki gyep szélén, belsejében és a déli zárt erdőtömbben (Savós-Gút). Az erdők részben védőfunkciót is ellátnak, de egyben az inváziós fajok terjedését segítik a jelölő homoki gyepes és erdőssztyeppi élőhelyekre.

(b) Kezelési egység meghatározása:

Tájidegen fafajú üzemtervezett erdőállományok.

(c) Érintettség vizsgálata:

• *Érintett ÁNÉR élőhelyek*

A kezelési egység meghatározó élőhelytípusai (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Akácültetvények (S1); Nemesnyárasok (S2); Egyéb ültetett tájidegen lombos erdők (S3);

A kezelési egységben csekély kiterjedésben előforduló egyéb élőhelytípusok (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Ültetett erdei- és feketefenyvesek (S4); Jellegtelen száraz-félszáraz gyeppek (OC); Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések (P2b);

• *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* -

• *Érintett közösségi jelentőségű fajok:* magyar nőszirm (Iris aphylla subsp. hungarica)

• *Érintett, egyéb kiemelt fajok:*–

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kezelési egységhez tartozó üzemtervezett erdőkben a körzeti erdőtervnek megfelelő gazdálkodás folytatható, a felújítások során azonban a természetvédelmi célkitűzéseknek az intenzíven terjedő fafajok arányának csökkentése, a gyepekkel és őshonos erdőkkel szomszédos erdőrészekben fafajcseréjük (őshonos, de legalább intenzíven nem terjedő állományra) felel meg. Ennek érdekében javasolt az erdőtervek ilyen irányú felülvizsgálata és szükséges módosítása. Magyar nőszirm (Iris aphylla subsp. hungarica) állománnyal érintett részeken (amelyek egyébként csekély kiterjedésűek) elsődleges cél a jelölő faj megőrzése, itt a záródás csökkentése, sarjak visszaszorítása alapvetően javasolt.

A környező gyepekre ráhúzódott tájidegen fászerű állományt szükséges az erdőrészt határáig visszaszorítani.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

Erdőterületek esetében az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény rendelkezéseit figyelembe kell venni.

Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet.

Körzeti erdőterv: Hajdúhát-Bihari erdőtervezési körzet körzeti erdőterve (érvényes: 2012. január 1. – 2021. december 31.) Ügyszáma: 7007/14/2010.

b) Javasolt előírások:

- A fával nem, vagy részben fedett területek egyéb részletként (tisztás, cserjés, nyiladék, erdei vízfolyás és tó, kopár) történő lehatárolása, szükség esetén az erdőrészt megosztásával. (E11)

- A tisztások fátlan állapotban tartása, tisztásként való további nyilvántartása. (E12)
- Az idegenhonos vagy tájidegen fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az őshonos fafajok egyedeinek megőrzése az alsó- és a cserjeszintben is. (E30)
- Felújítás tájhonos fafajokkal, illetve célállománnyal. (E51)
- Idegenhonos fafajú faállomány szerkezetátalakítása. (E54)
- Természetközeli állapotú fátlan élőhelyekkel határos erdőterületek felújítása tájhonos fafajokkal, illetve célállománnyal. (E56)
- Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban történő alkalmazásának teljes körű mellőzése. (E65)
- A környező gyepterületek védelme érdekében az idegenhonos fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása. (E69)
- Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén az inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges. (GY27)

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A tájidegen, különösen intenzíven terjedő fafajú erdők/faültetvények szerkezetátalakítása, tájhonos célállományra cserélése kiemelt természetvédelmi cél a kezelési egységben, ami gyakorlatilag élőhelyrekonstrukciónak megfelelő jellegű és mértékű beavatkozás. Kiemelten fontos ez a magyar nőszirm (*Iris aphylla* subsp. *hungarica*) állománnyal érintett részeken, ahol tisztás kialakítása és fenntartása is javasolt. Minimális cél az intenzíven terjedő tájidegen fafajok terjedésének megakadályozása, ez a szomszédos természetes élőhelyek rekonstrukcióját és fejlesztését nagyban segíti.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

Inváziós lágyszárú fajok (pl. alkörmös) aktív visszaszorítása és terjedésük megakadályozása javasolt az összes erdős területen. Katonai tevékenységre az erdős területek közül elsősorban ezeket javasolt igénybe venni.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelési egység területén található erdők elhelyezkedésük miatt részben fontos védőfunkciót látnak el, részben az inváziós fajok terjedését nagyban elősegítik (jelentős részben intenzíven terjedő tájidegen fafajokat tartalmaznak, spontán terjedés révén folyamatos veszélyt jelentenek a környező gyepterületekre, tisztásokra, erdőkre). A kezelési javaslatok ennek a veszélynek a mérséklését, a folyamat visszafordítását szolgálják, a tervszerű erdőgazdálkodási feladatok indokolatlanul nagy korlátozása nélkül.

(a) Kezelési egység kódja: KE-6

(b) Kezelési egység meghatározása:

Tájidegen, főleg intenzíven terjedő fa- és cserjefajok (akác, kései meggy, nyugati ostorfa, részben nemes nyár, fenyők) által alkotott, nem erdőterületre eső (nem „üzemtervezett”), jórészt spontán terjedő faállományok.

(c) Érintettség vizsgálata:

• *Érintett ÁNÉR élőhelyek*

A kezelési egység meghatározó élőhelytípusai (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Nem őshonos fafajok spontán állományai (S6); Akácültetvények (S1), Nem őshonos fajú ültetett facsoportok, fasorok, erdősávok (S7);

A kezelési egységben csekély kiterjedésben előforduló egyéb élőhelytípusok (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC); Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések (P2b); Jellegtelen üde gyepek (OB); Őshonos fafajú facsoportok, fasorok, erdősávok (RA)

• *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* —

• *Érintett közösségi jelentőségű fajok:* –

• *Érintett, egyéb kiemelt fajok:*–

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kezelési egység élőhelyeihez nem kötődik kifejezett gazdálkodási tevékenység. Gyepterületeken, tájidegen fafajú facsoportok, fasorok, vagy erdőterületre eső faültetvények inváziós terjedése révén létrejött állományokról van szó. Mind gazdálkodási szempontból, mind a természetvédelmi célkitűzések tekintetében a gyepekre terjedő inváziós faállományok visszaszorítása javasolható. Ahol a fasorok, delelő facsoportok megtartása indokolt, ott ezeket a fászárú állományokat őshonos, de legalábbis spontán terjedésre nem hajlamos fa- és cserjeállományokra javasolt cserélni.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A kezelési egység élőhelyei gyepterületekbe ágyazva találhatóak, ezért a gyepek esetén kötelezően betartandó előírásként a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Javasolt előírások:

- Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén az inváziós fászárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges. (GY27)
- Élőhelyrekonstrukció. (GY118) /*Megjegyzés: Ez alapvetően a gyepes élőhely rekonstrukcióját jelenti, a faállomány megszüntetésével. Indokolt esetben őshonos fafajú fásítás kialakítása is elfogadható.*
- Az idegenhonos és tájidegen fafajú szabad rendelkezésű erdők és fásítások felújításának elhagyása, azok más művelési ágban (pl. gyep) történő hasznosítása. (E67)
- A környező gyepterületek védelme érdekében az idegenhonos fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása. (E69)

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Javasolt a kezelési egységhez tartozó inváziós fásszárú állományok felszámolása. A visszaszorításra kerülő faállományok helyén tisztító szárazúzással vagy kaszálással, valamint legeltetéssel szükséges elősegíteni a termőhelynek megfelelő gyep (főleg homoki gyep, kis arányban üde rét) helyreállítását. Ahol a fasorok, facsoportok megtartása bizonyos kiterjedésben indokolt, ott ezeket a fásszárú állományokat őshonos, de legalábbis spontán terjedésre nem hajlamos fa- és cserjeállományokra javasolt cserélni.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok a kezelési egység területére vonatkozóan nem merülnek fel.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelési egységhez tartozó területeken spontán terjedésre hajlamos idegenhonos fásszárúak uralkodnak, amelyek inváziójukkal veszélyeztetik a környező gyepterületeket, közösségi jelentőségű élőhelyeket. A kezelési javaslatok az inváziós fajok visszaszorítását célozzák.

(a) Kezelési egység kódja: KE-7

(b) Kezelési egység meghatározása:

Spontán erdősődő, cserjésedő területrészek, ahol a fásszárúak nagyobb arányban őshonos fajok, de egyeseken tájidegen és/vagy inváziós fásszárúak is jelen lehetnek. Jellemzően galagonya, nyarak, fűzek spontán terjedésével, újulásával kialakult, változó kiterjedésű cserjés-fás foltok, korábbi gyepeken vagy vizes élőhelyeken, illetve helyenként bolygatott foltokon, a gyeses élőhelyek mozaikos maradványait, fajait még tartalmazhatják.

(c) Érintettség vizsgálata:

• *Érintett ÁNÉR élőhelyek*

A kezelési egység meghatározó élőhelytípusai (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Őshonos fafajú facsoportok, fasorok, erdősávok (RA); Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők (RB); Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések (P2b), Üde és nedves cserjések (P2a)

A kezelési egységben csekély kiterjedésben előforduló egyéb élőhelytípusok (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC); Jellegtelen üde gyepek (OB); Homoki sztyeprétek (H5b)

• *Érintett Natura 2000 élőhelyek: —*

• *Érintett közösségi jelentőségű fajok: –*

• *Érintett, egyéb kiemelt fajok:–*

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kezelési egységhez tartozó cserjés-fás élőhelyek gyakran a gyepekbe ékelődnek, a legelőterület részét képezik, ennek megfelelően bennük bizonyos mértékű legeltetés és korlátozott, a tájidegen fa- és cserjefajokat célzó fahasználat folytatása javasolt. Értékes gyepekben lévő állományok eltávolítása, a gyep rekonstrukciója sok esetben indokolt. A kezelési egység területeinek erdő művelési ágba való besorolása általában nem javasolt.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A gyepek esetén kötelezően betartandó előírásként a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Javasolt előírások:

- Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék. (GY67)
- Legeltethető állatfaj: juh. (GY68)
- Legeltethető állatfaj: kecske. (GY69)
- Élőhelyrekonstrukció. (GY118) /*Megjegyzés: A fő cél indokolt esetben, az arra alkalmas helyeken az eredeti gyeses élőhely helyreállítása./*
- A nevelővágások során az intenzíven terjedő fafajok teljes mértékű eltávolítása. (E31)
- Szóró, szóó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki. (VA01)

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Jó állapotú, értékes homoki gyepeken lévő záródó cserjésekben indokolt a gyep helyreállítása a cserjés megbontásával, letermelésével. Az inváziós fajok eltávolítása rekonstrukciós mértéket is elérhet, elvégzése a környező gyepes (és egyéb) élőhelyek fenntartása miatt is indokolt.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok a kezelési egység területére vonatkozóan nem merülnek fel.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelési egységhez tartozó cserjés-fás állományok legelőgazdálkodásba való bekapcsolása indokolt, biztosítja a fás növényzetnek teljes záródásának megakadályozását, ezáltal javítja a jelölő élőhelyek bizonyos erdőssztyepp típusú fajainak életfeltételeit. A környező gyeppek védelme érdekében szükséges a fás állományok mentesítése az inváziós fásszárúaktól.

(a) Kezelési egység kódja: KE-8

(b) Kezelési egység meghatározása:

Intenzíven használt földutak, katonai vezetési gyakorlatokkal rendszeresen érintett útvonalak. A tervezési területen – katonai gyakorlótér jellegéből adódóan – bizonyos földutas útvonalakat gépjárművekkel (főleg nehéz katonai és harcjárművekkel) rendszeresen használnak, azok intenzíven taposott, jórészt növényzetmentes területek, sávok. A terület jellege és speciális használati módja miatt ezek a részek külön kezelési egységbe kerültek, egy rövid, bekötőút jellegű aszfaltozott útszakasszal együtt.

(c) Érintettség vizsgálata:

• *Érintett ÁNÉR élőhelyek*

A kezelési egység meghatározó élőhelytípusai (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Taposott gyomnövényzet es ruderalis iszapszennyeződésű terület (OG); Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC)

A kezelési egységben csekély kiterjedésben előforduló egyéb élőhelytípusok (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Jellegtelen üde gyepek (OB); Homoki sztyeprétek (H5b); Nyílt homokpusztagyeppek (G1); Út- és vasúthálózat (U11)

• *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* 6260* Pannon homoki gyepek (kis mértékben)

• *Érintett közösségi jelentőségű fajok:* –

• *Érintett, egyéb kiemelt fajok:* erdélyi földikutya (*Nannospalax (leucodon) transsylvanicus*), gyurgyalag (*Merops apiaster*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A kezelési egység sávjai meghatározóan gyepterületekbe ágyazva találhatóak, ezért a gyepek esetén kötelezően betartandó előírásként a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Javasolt előírások:

- Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása. (GY107)
- Erősen fertőzött foltok sokkoló kaszálással történő kezelése évente legalább háromszor. (GY108) /Megjegyzés: A fő cél az utak mentén megjelenő, inváziós fajok alkotta állományok megsemmisítése, terjedésük/terjesztésük megakadályozása. Vegyszeres vagy kombinált kezelés is elfogadható, megfelelő előkészítéssel és kivitelezéssel./

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A már nem használt földutak nyomvonalát szükség esetén kívánatos helyreállítani (indokolt esetben egyenetlés, inváziós fajok visszaszorítása, esetleg gyepvetés).

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

Az inváziós növényfajok utakon, utak mentén megjelenő állományait vissza kell szorítani.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

A kitaposott földutak nagyrészt homoki gyepeken futnak, így mind a 6260* Pannon homoki gyepek megnevezésű jelölő élőhelyeket, mind néhány ahhoz kötődő fajt érintenek. A földutak mentén több inváziós faj (pl. selyemkóró) is gyorsan terjed. A földikutyás gyepek érintettek a nyomvonalakkal. A gyurgyalag helyzete speciális, fészkelőüregeit gyakran a homoktalajon futó földutakat szegélyező alacsony, 10-30 cm-es „partfalakba” készíti. Az utak használata és az azzal járó bolygatás helyenként segíti az inváziós fajok (főleg selyemkóró) terjedését.

(a) Kezelési egység kódja: KE-9

(b) Kezelési egység meghatározása:

A működő lőtér területe. A tervezési terület katonai gyakorlóter funkcióval bír. A KE-9 kezelési egység a jelenleg is működő lőtér területét foglalja magába, amit meghatározóan homoki gyepon alakítottak ki, infrastrukturális és a funkcióhoz tartozó speciális létesítményeket, földműveket tartalmaz, speciális kezelési, fenntartási beavatkozásokkal és rendszeres zavarással.

(c) Érintettség vizsgálata:

• *Érintett ÁNÉR élőhelyek*

A kezelési egység élőhelytípusai (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Telephelyek, roncsterületek és hulladéklerakók (U4), Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC), Homoki sztyeprétek (H5b), Jellegtelen üde gyepek (OB), Akácültetvények (S1)

• *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* 6260* Pannon homoki gyepek

• *Érintett közösségi jelentőségű fajok:* közönséges ürge (*Spermophilus citellus*)

• *Érintett, egyéb kiemelt fajok:* gyurgyalag (*Merops apiaster*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A gyepek fenntartása a kezelési egység arra alkalmas részein javasolt.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A kezelési egység gyepterületbe ágyazva, gyepparadványokat is tartalmazva és azokkal szomszédosan található, ezért a gyepek esetén kötelezően betartandó előírásként a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

A kezelési egységhez tartozó üzemtervezett erdőben (lőtér „golyófogó” akácosa) a körzeti erdőtervnek megfelelő gazdálkodás folytatható.

b) Javasolt előírások:

• Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás. (GY22) /*Magyarázat: a kezelési egység területén lévő, arra alkalmas gyepfelületekre vonatkozik.*

• Inváziós fás szárúak mechanikus irtása. (GY26)

• Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén az inváziós fás szárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges. (GY27)

• Inváziós fás szárú növényfajok visszaszorítása során azok mechanikai eltávolítása a növények sikeres vegyszeres irtását követően. (E73)

• Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása. (GY107)

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhelyrekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat nem merül fel. Esetleges felhagyás esetén (kármentesítés után) kívánatos a megfelelő élőhely rekonstrukciója.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

A kezelési egység területén javasolt az inváziós növényfajok állományainak felszámolása, de legalább terjedésük megakadályozása, különösen a kezelési egységgel határos területek felé.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

Alapvetően katonai tevékenységet szolgáló, korlátozottan látogatható objektum. A kezelési egység területének kezelésével azt szükséges elérni, hogy gyomosodás, inváziós növényfajokkal való fertőzés ne terjedhessen át a természetközeli élőhelyekre. Gyommentesítéssel fenn kell tartani a területek rendezettségét.

A rövidfűvű állapot biztosítja az ürgeállomány itt élő részének fennmaradását, illetve a homoki gyeper maradványának fenntartását.

(a) Kezelési egység kódja: KE-10

(b) Kezelési egység meghatározása:

Működő katonai bázisok és telephelyek, raktárak. A tervezési terület katonai gyakorlótér funkcióval bír. A katonai bázisként, telephelyként, raktárként funkcionáló területi egységek (speciális jellegük és rendeltetésük miatt is) külön kezelési egységet alkotnak. (Kivételt képeznek a lőszerraktár egyes épületei, amelyek elszórtan, erdei környezetben működnek, és emiatt a megfelelő erdei kezelési egységbe kerültek.)

(c) Érintettség vizsgálata:

• *Érintett ÁNÉR élőhelyek*

A kezelési egység meghatározó élőhelytípusai (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Telephelyek, roncsterületek és hulladéklerakók (U4), Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC),

A kezelési egységben csekély kiterjedésben előforduló egyéb élőhelytípusok (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Homoki sztyeprétek (H5b); Nyílt homokpusztagyepek (G1); Jellegtelen üde gyepek (OB);

• *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* 6260* Pannon homoki gyepek

• *Érintett közösségi jelentőségű fajok:* –

• *Érintett, egyéb kiemelt fajok:* –

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A kezelési egység gyepterületekbe ágyazva, gyepparadványokat is tartalmazva, vagy azokkal szomszédosan található, ezért a gyepek esetén kötelezően betartandó előírásként a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Javasolt előírások:

- Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás. (GY22) /Magyarázat: a kezelési egység területén lévő, arra alkalmas gyepfelületekre vonatkozik./
- Inváziós fás szárúak mechanikus irtása. (GY26)
- Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén az inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges. (GY27)
- Inváziós fás szárú növényfajok visszaszorítása során azok mechanikai eltávolítása a növények sikeres vegyszeres irtását követően. (E73)
- Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása. (GY107)

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhelyrekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat nem merül fel. Esetleges felhagyás esetén (kármentesítés után) kívánatos a megfelelő élőhely rekonstrukciója.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

A kezelési egység területén javasolt az inváziós növényfajok állományainak felszámolása, de legalább terjedésük megakadályozása, különösen a kezelési egységgel határos területek felé. Alapvető elvárás, hogy szennyezés, szennyező anyag ne jusson ki a szomszédos területek felé.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

Alapvetően katonai tevékenységet szolgáló, jórészt zárt objektumok. A kezelési egység területének kezelésével azt szükséges elérni, hogy gyomosodás, inváziós növényfajokkal való fertőzés ne terjedhessen át a természetközeli élőhelyekre. Gyommentesítéssel fenn kell tartani a területek rendezettségét.

(a) Kezelési egység kódja: KE-11

(b) Kezelési egység meghatározása:

A tervezési területen minimális kiterjedésben még előforduló szántott, illetve néhány éve már nem művelt, ugaron lévő területek, visszagyepesedő fiatal parlagok. A szántókat korábbi gyepek helyén alakították ki.

(c) Érintettség vizsgálata:

• *Érintett ÁNÉR élőhelyek*

A kezelési egység élőhelytípusai (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Extenzív szántók (T6); Fialat parlag és ugar (T10)

• *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* –

• *Érintett közösségi jelentőségű fajok:* –

• *Érintett, egyéb kiemelt fajok:* –

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A tervezési területen csekély kiterjedésű szántók esetén cél azok felhagyása, illetve az ugarok, parlagok visszagyepesedésének biztosítása (az inváziós fajok visszaszorításával).

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

Gyepes állapot elérése esetén kötelezően betartandó előírásként a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Javasolt előírások:

- Szántó füves élőhellyé alakítása gyeptelepítéssel, a megjelenő inváziós növényfajok irtása. (SZ52)
- Szántó füves élőhellyé alakítása spontán felhagyással, kivéve az inváziós növényfajok irtását. (SZ53)
- Természetbarát gyepesítés, termőhelytől függően üde rét vagy száraz gyep kialakulásának elősegítése. Tájidegen magkeverék nem alkalmazható, csak a termőhelyre jellemző őshonos fajok vethetők. (SZ67)

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A szántók, ugarok visszagyepesítése élőhelyrekonstrukciós tevékenység. A közeli természetes gyepekről propagulumok (aratott magok, kaszálék) révén a helyreállított gyepek természetessége javítható.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok a kezelési egység területére vonatkozóan nem merülnek fel.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

A szántók nagy része az utóbbi években felhagyásra került, így reális cél a gyepek rekonstrukciója. Alapvető elvárás az inváziós fajok ugarokon, parlagokon történő terjedésének elkerülése.

3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés

Az élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatokat a dokumentáció 3.2.1. fejezetben, a kezelési egységekre vonatkozó kezelési javaslatokkal egységes szerkezetben tárgyalja.

Kiemelt szempont, hogy az inváziós fásszárúak csoportjainak, erdőszélen és gyepen, valamint erdőkben is terjedő állományainak, illetve a gyepen terjedő inváziós lágyszárúak (elsősorban selyemkóró) eltávolítása is élőhelyrekonstrukciós léptékű feladatnak tekinthető, amit a szóban forgó kezelési egységekre vonatkozó javaslatoknál tárgyal a fenntartási terv.

Nagy léptékű rekonstrukciós tevékenységként javasolt a katonai tevékenységhez már nem használt, korábban létesített objektumok (földművek, pl. korábbi harcokosi lőtér töltései és céldombjai, lőállásai, lövészárkok, stb.) felszámolása, területükön az eredeti domborzat és tájkép helyreállítása, a megfelelő élőhely (többnyire homoki gyep) helyreállítása. A leginkább érintett a KE-3 kezelési egység, de kisebb léptékben indokolt elvégzése a KE-1 és KE-2 kezelési egység egyes pontjain is. A kivitelezés, illetve annak műszaki és egyéb tervezése jelen fenntartási terv keretein túlmutat, de megvalósítása indokolt.

Hasonlóan nagy léptékű rekonstrukciós javaslat (ami jellegét tekintve több esetben élőhelyfejlesztés) a KE-5 (esetenként KE-6 és KE-7) kezelési egység területén a tájidegen, gyakran inváziós fásszárú állománnyal rendelkező erdők faállomány cseréje őshonos fajokra, vagy a tájidegen állomány helyén a homoki gyep helyreállítása.

3.2.3. Fajvédelmi intézkedések

A tervezési terület jelölő fajainak védelme alapvetően az élőhelyek megfelelő kezelésén keresztül biztosítható, a 3.2.1. fejezetben részletezett élőhelykezelési javaslatok alapján.

Az egyes fajok esetében a fajvédelmi intézkedések a következőkben foglalhatók össze:

A **magyar kökőrcsin** (*Pulsatilla pratensis* subsp. *hungarica*) esetében indokolt hangsúlyozni, hogy a homoki gyepek (megfelelő állapotban történő) fenntartása a faj tervezési területen való fennmaradásának alapvető feltétele. A mérsékelt legeltetés az élőhelyek nagy részén a faj fennmaradását szolgálja. Az állomány által használt habitat kiterjedése jelentős (bár a teljes homoki gyep kiterjedése ehhez képest lényegesen nagyobb). A homoki gyep mérsékelt bolygatása, kiritkult felszínnek keletkezése (akár legeltetéssel, akár katonai tevékenység révén) elősegíti a faj magról történő szaporodását, ugyanakkor az inváziós fajok betelepülésének és elszaporodásának is jó alapot ad. Emiatt fajvédelmi intézkedésnek tekintendő a kökőrcsin állományának és élőhelyének folyamatos nyomon követése, a legeltetés intenzitásának és módjának a faj igényeihez és a terület állapotához való igazítása, illetve szükség esetén az inváziós fajok célzott visszaszorítása. Hasonlóan bizonyos itt elfogadható katonai tevékenységeket is célszerű a terület állapotának megfelelően módosítani, ha szükséges.

Javasolt a faj állományából termések begyűjtése, és „ex situ” szaporítás után az előnevelt tövekkel a bolygatás vagy egyéb okok miatt lecsökkent egyedszámú részpopulációkat megerősíteni, amennyiben ezt indokoltnak tartja a terület természetvédelmi kezelője (és a célzott részterület állapota ezt lehetővé teszi.) Az ex situ nevelt tövekkel történő állományerősítést dokumentálni szükséges. A magyar kökőrcsint rágcsáló fajok általi esetleges károsításának mérséklése céljából javasolható az állományhoz közeli fás élőhelyek szegélyén vércse, erdei fülesbagoly, kuvik fészkelését, vadászatát elősegítő madárvédelmi eszközök elhelyezése (odú, fészektálca, T-fa).

A **magyar nőszirm** (*Iris aphylla* subsp. *hungarica*) állományainak élőhelyén az erdőszegély, tisztás, kiritkult erdő jelleget fenn kell tartani. Emiatt indokolt esetben lokálisan cserjeirtást, esetenként a faállományban ritkítást kell végezni (ennek mértéke nem keletkeztet felújítási kötelezettséget). Ha indokolt, a termőhelyeken a vaddisznó távoltartását (kikerítés ideiglenes kerítéssel/villanypásztorral, vagy vadriasztás) meg kell oldani. Fiatalos, vagy erdőműveléssel érintett részeken javasolt az eltűnt (vagy lecsökkent egyedszámú) állományok pótlása „ex situ” szaporított tövek visszatelepítésével, amennyiben a természetvédelmi kezelő indokoltnak tartja.

A **közönséges ürge** (*Spermophilus citellus*) állományainak tervezési területen belüli védelmét alapvetően a homoki gyepek megmaradása, és megfelelő állapotban való tartása szolgálja. A faj fennmaradása szempontjából kulcsfontosságú a megfelelően legeltetett, rövidfűvű, száraz gyepterületek megléte. Amennyiben ürgés élőhelyen a gyepon magasfűvű, erősen záródott állapot alakul ki, akkor javasolt az érintett terület rész célzott legeltetéssel (szükség esetén esetleg szárazúzással) való kezelése, a természetvédelmi kezelő bevonásával. Erős zavarással, jelentős talajbolygatással járó katonai (vagy egyéb) tevékenységet az ürgés gyepeken korlátozni indokolt.

3.2.4. Kutatás, monitorozás

Monitorozás:

A Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer (NBmR) keretében (is) a területen rendszeres monitorozás folyik a magyar kökörcsin, magyar nőszirm és az ürge állományainak tekintetében.

A tervezés alapját jelentő 1:10.000 léptékű élőhelytérképezés 2019-ben elkészült a teljes területre nézve. A jelölő fajokra vonatkozó botanikai és zoológiai felmérések 2018-2019-ben történtek, de az előző évekből is vannak adatok. A további kutatás és monitorozás tekintetében a fenti felmérések eredményeit célszerű részben alapállapotnak, részben már a monitorozás adatainak tekinteni.

A jövőben is szükséges a területen a kijelölés alapjául szolgáló közösségi jelentőségű élőhelyek kiterjedésének és természetességének, valamint a jelölő fajok állományának nyomon követése.

A **jelölő élőhelyek** monitorozására javasolható 10 évente az NBmR protokoll szerinti élőhelytérképezés elvégzése. Az élőhelyek ennél ritkábban végzett monitorozása vélhetőleg nem ad megfelelő lehetőséget az esetlegesen beinduló negatív folyamatok megváltoztatását célzó idejében történő beavatkozásra. Javasolt a jelölő élőhelyek (6260*, 6440, 9110*) állományainak változását is egy-egy mintavételi helyen (a KE-1, KE-2 és KE-4 kezelési egységek területén) monitorozni, erre alkalmas módszer a közösségi jelentőségű gyepekre és erdőkre vonatkozó módszertan.

A **magyar kökörcsin** (*Pulsatilla pratensis* subsp. *hungarica*) NBmR protokoll szerinti monitorozása továbbra is indokolt, minimálisan 3 évente szükséges elvégezni.

Hasonlóan a **magyar nőszirm** (*Iris aphylla* subsp. *hungarica*) állományainak NBmR protokoll szerinti monitorozása indokolt, minimálisan 3 évente javasolt elvégezni.

A terület jelölő állatfajai közül a **közönséges ürge** (*Spermophilus citellus*) monitorozása továbbra is indokolt.

A **vöröshasú unka** (*Bombina bombina*) és a **mocsári teknős** (*Emys orbicularis*) esetében monitorozásra az NBmR protokoll szerint 3 évente végzett felmérés javasolható. A szárazodási tendenciák miatt a két, vizes élőhelyhez kötődő faj esetében ez kimondottan indokolt. (Ha erre

kapacitáshiány miatt nincs lehetőség, akkor minimálisan az élőhelytérképezéssel azonos ciklusokban végzett monitorozás javasolható.)

A jelenleg nem jelölő, de jelen lévő közösségi jelentőségű **magyar futrinka** (*Carabus hungaricus*) állományainak feltérképezése, illetve monitorozása szintén indokolt.

Az *inváziós fajok* terjedésének észlelése és megakadályozása miatt az inváziós fajok állományainak folyamatos monitorozása a teljes területen indokolt.

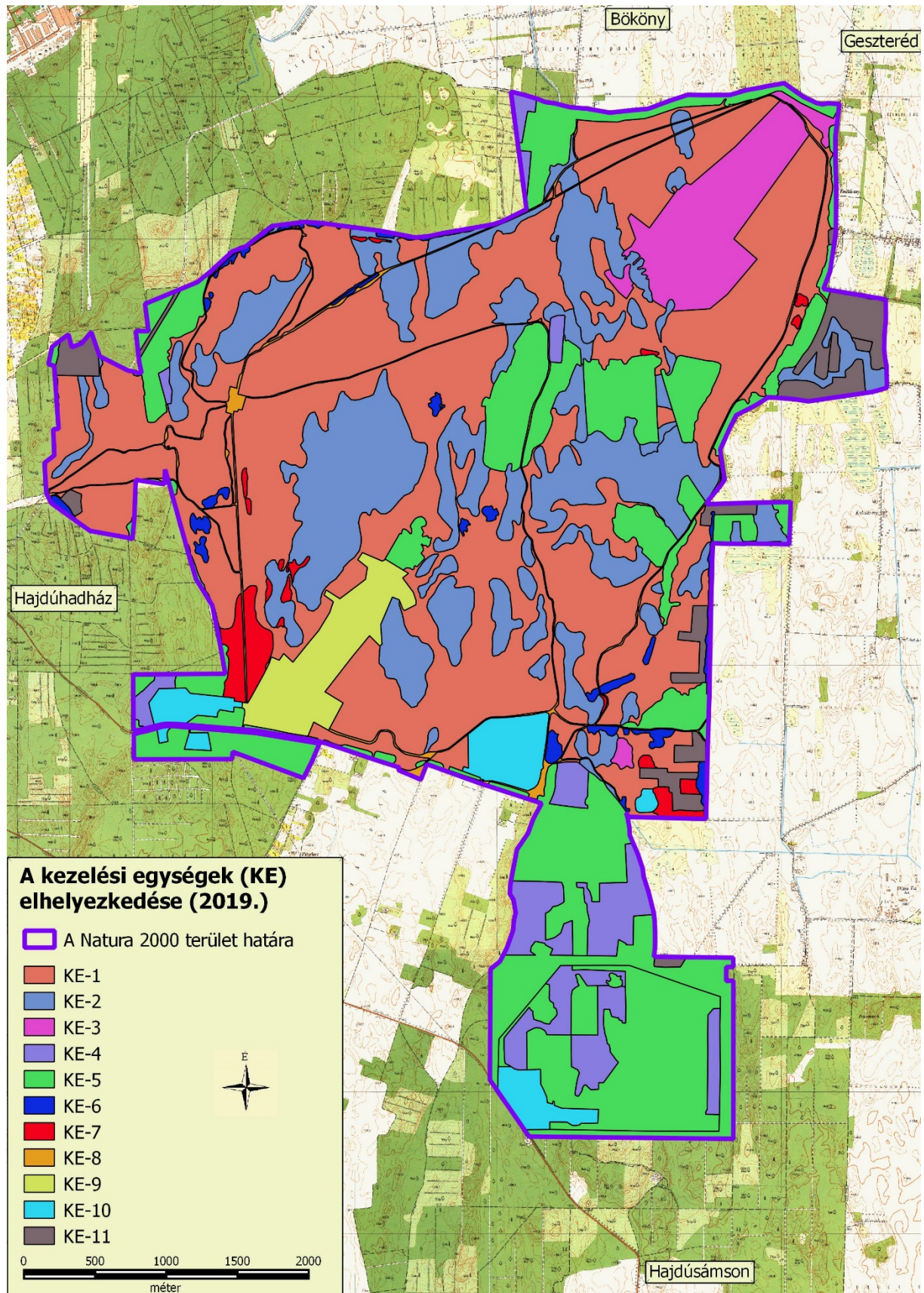
Kutatás:

A tervezési területre vonatkozóan javasolható a tájidegen fás növényzet terjedésének vizsgálata, amelyre költséghatékony volta miatt a légifotó-elemzésen alapuló elemzési módszer ajánlható. Ennek segítségével meghatározhatók azok a helyek, ahol az inváziós fásszárúak terjedése leginkább veszélyezteti a jelölő élőhelyet.

A **magyar kökörcsin** (*Pulsatilla pratensis* subsp. *hungarica*) számára leginkább megfelelő kezelések megvalósításához a monitorozáson túl célzott kísérletek és kutatások is javasoltak.

3.2.5. Mellékletek

A gazdálkodáshoz és egyéb területhasználathoz köthető kezelési egységek megjelenítése.

A HUH21164 Liget-legelő kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (tervezési terület) kezelési egységeinek lehatárolása

3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében

A tervezési terület egésze a Liget-legelő (HUHN21164) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területbe tartozik, tehát a tervezési területre alapvetően a 275/2004 (X.8.) Kormányrendelet az irányadó.

Ezen túl a terület országos ökológiai hálózat magterület és pufferterület övezetének része (ld. 1.6. fejezet).

A Liget-legelő kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület túlnyomó része a Magyar Honvédség 5. Bocskai István Lövészdandárának lötere és gyakorlótere. A löteret és gyakorlóteret lövészetekre, kiképzési célokra, elsősorban szakharcászati, vezetési és harcjárművezetési gyakorlatokra használják.

A terület erdőállománya 173 részletben 571,71 hektáron helyezkedik el és az erdőrészletek jórészt állami, csekély arányban magántulajdonban vannak.

A kezelési javaslatok megvalósítása esetén a fentebb összefoglalt körülményeket kell figyelembe venni.

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1.1. Jelenleg működő agrártámogatási rendszerek

A jelenleg hatályos Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszer (MePAR) alapján a Liget-legelő kiemelt jelentőségű természet-megőrzési terület Hajdúhadház, Hajdúsámson és Geszteréd közigazgatási területét érintve több fizikai blokkban található. Az érintett fizikai blokkok területnagyságának mindösszesen 8,98 %-a esik mezőgazdaságilag támogatható területre, mivel a terület túlnyomó része a Magyar Honvédség 5. Bocskai István Lövészdandárának lötere, gyakorlótere.

A fizikai blokkban gazdálkodó mezőgazdasági termelők számára az alábbi agrártámogatási források érhetőek el (utolsó ellenőrzés dátuma: 2019.07.08. (<https://www.mepar.hu/mepar/>)):

MePAR Blokkazonosító	teljes terület (ha)	támogatható terület (ha)	KAT
LNTYK-Y-17	52,92	12,34	0
LWJ3X-E-17	114,04	45,35	0
L1QKK-U-17*	39,24	27,94	0
LFF5K-L-17*	8,64	0	0
TP0YH-A-17*	44,30	41,24	0
TR9CH-3-17	8,07	0	0
TR6YH-L-17*	3,78	0	0
TPQVC-U-17*	28,90	7,51	0
LQXKH-P-17*	504,60	0	0
LQYRH-X-17*	9,48	0	0
LEHCF-P-17*	113,57	1,49	0
LE6YF-1-17*	88,70	0	0
LJRRF-H-17	102,24	0	0
LKPCF-2-17	20,03	0	0
LJKRF-9-17*	84,27	0	0
L1LYJ-3-17	28,61	0	0
LMWCJ-D-17	2,59	0	0
LMV5J-5-17	7,45	0	0

L385J-Y-17	93,41	0	0
L4CRJ-Q-17	42,80	0	0
LWD8W-E-17	540,23	0	0
LVN5J-6-17	12,57	0,29	0
LJNXC-F-17	22,40	0	0
LJRAC-X-17	2,62	0	0
LWK9X-N-17	4,45	4,01	0
L06YJ-M-17*	24,74	0	0
L04KJ-5-17	28,15	28,13	0
L0RRJ-1-17	16,12	15,89	0
L0DYJ-U-17	34,93	19,42	0
LM0YJ-3-17	15,39	14,93	0
LM25J-A-17*	22,98	4,88	0
L2N5J-C-17*	15,19	0	0
LE6YJ-3-17	29,28	0	0
L3RRJ-4-17*	62,93	0	0
LFPCJ-1-17	7,55	0	0
LERRJ-F-17	7,72	0	0
LM6YJ-9-17*	67,63	0	0
LL85J-H-17	0,33	0	0
L5TYJ-E-17*	30,05	0	0
L5V5J-N-17*	16,76	0	0
L60YK-N-17*	102,96	0	0
L6XKJ-6-17*	38,92	0	0
L7QKK-2-17*	78,25	0,45	0
L7PCK-T-17	166,01	0	0
L585K-3-17	45,90	0	0
L6LYK-9-17*	30,40	0	0
LX8XC-F-17*	3,07	2,64	0
LWEQ3-4-17*	28,94	26,94	0
LJN1J-P-17*	9,00	8,49	0
LFJJK-3-17	10,87	0	0
LWJLH-H-17	40,46	0	0

* Az adott MePAR-blokknak nem a teljes területe fed át a Natura 2000 terület területével.

Egységes területalapú támogatás (SAPS)

A támogatás mértékéről évente az ágazatért felelős miniszter dönt miniszteri rendeletben. A támogatás igénybevételének feltétele, hogy a gazdálkodó maradéktalanul tartsa be az 50/2008. (IV.24.) FVM rendeletben foglaltakat, amely a Helyes Mezőgazdasági és Környezeti állapot feltételrendszerét tartalmazza.

2015-től önállóan nem, csak a zöldítés támogatással együtt igényelhető.

Zöldítés támogatás:

A zöldítés keretében elnyert támogatási összeget kifejezetten az éghajlat és a környezet szempontjából előnyös mezőgazdasági gyakorlatokra kell fordítani. Elsődleges célja, hogy a mezőgazdasági tevékenységet végzők egyre nagyobb mértékben járuljanak hozzá a mezőgazdaság alapját is képező környezet és természeti erőforrások megőrzéséhez.

A zöldítés három különböző gyakorlat összessége: állandó gyepterületek fenntartása; terménydiverzifikáció (azaz a növénytermesztés diverzifikálása, változatosabbá tétele), illetve az ökológiai jelentőségű területek kijelölése (EFA). A zöldítés három gyakorlata nem minden esetben különül el egymástól.

Agrár-környezetgazdálkodási támogatás (AKG)

Középhosszú távú (5 gazdálkodási év) támogatási rendszer, melynek feltételeit a Vidékfejlesztési Program keretében meghirdetett pályázat szabályozza. A támogatás fő céljai a vidéki területek fenntartható fejlődésének támogatása, a környezet állapotának megőrzése és javítása, a mezőgazdasági eredetű környezeti terhelés csökkentése, környezetvédelmi szolgáltatások biztosítása, a természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló

mezőgazdasági gyakorlat erősítése. Kiemelten kívánja továbbá támogatni a biodiverzitás megőrzését a természetes életkörülményeik között (a gazdaságban), a természet, a víz, és a talaj védelmét a termőhelyi adottságoknak megfelelő termelési szerkezet kialakításával, a környezettudatos gazdálkodás és fenntartható tájhasználat kialakításával.

Kötelező földhasználati előírások ellenértékéként igényelhető kompenzációs jellegű kifizetések
A Natura hálózat gyeperületének hasznosítású területeire a 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet a Natura 2000 gyeperületek fenntartásának földhasználati szabályairól értelmében speciális földhasználati előírások vonatkoznak, melyek betartása többletköltséget, illetve bevételkiesést jelentenek a gazdálkodók számára. A Vidékfejlesztési Program keretében pályázható „VP4-12.1.1-16. - Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetések” kompenzációs támogatás ezeknek a többletköltségeknek, valamint kieső bevételeknek az ellentételezésére szolgál.

Ehhez hasonlóan létezik a Vidékfejlesztési program keretében erdős területekre vonatkozó „VP4-12.2.1-16 - Natura 2000 erdőterületeknek nyújtott kompenzációs kifizetések” támogatás is. A Natura 2000 irányelveket érvényre juttató jogszabályok végrehajtásával érintett, az Országos Erdőállomány Adattárban nyilvántartott, magánjogi tulajdonban lévő Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz a felmerülő költségek és jövedelem kiesés ellentételezésére az erdő természetességétől, a faállomány korától és összetételétől függően évente, változó összegű kompenzációs támogatás igényelhető.

Erdő-környezetvédelmi kifizetések:

A Vidékfejlesztési Program keretében meghirdetett „VP4-15.1.1-17 - Erdő-környezetvédelmi kifizetések” pályázat célja a tudatos erdő-környezetvédelmi gazdálkodási módok elterjesztése, a fafajok adaptációs készségének növelése, az egyes területeken az erdőtípus, fafaj-összetétel, illetve gazdálkodási mód megváltoztatása. A kiírás alapján kizárólag magánjogi erdőgazdálkodó kaphat támogatást a jogerős erdőtervvel rendelkező, Országos Erdőállomány Adattárban szereplő erdőrészletben történő szálaló erdőgazdálkodásra, erdőállományok kézimunka igényes ápolására, illetve természetkímélő anyagmozgatásra.

Nem termelő mezőgazdasági beruházások

A Vidékfejlesztési Program keretében a „VP4-4.4.1-16. - Élőhelyfejlesztési célú nem termelő beruházások” pályázat alapján támogatás vehető igénybe olyan földhasználati intézkedésekre, amelyek gazdálkodáshoz közvetlenül nem kapcsolódnak, ugyanakkor a vidéki táj értékeinek, állat- és növényvilágának fennmaradását szolgálják, ez által növelik a Natura 2000 területek közjóléti értékét, illetve hozzájárulnak a környezetgazdálkodási célok teljesítéséhez.

Ugyancsak a Vidékfejlesztési Program keretében van lehetőség pályázni Vízvédelmi célú nem termelő beruházások kivitelezésére. A „VP4-4.4.2.1-16 - Vízvédelmi célú nem termelő beruházások: létesítmények kialakítása, fejlesztése”, illetve a „VP4-4.4.2.2-16 - Vízvédelmi célú nem termelő beruházások: vízvédelmi és vizes élőhely létrehozása, fejlesztése” támogatások alapvető célja területi vízvisszatartás elősegítése, illetve a felszíni és a felszín alatti víztesteket érő terhelések, szennyezések csökkentése, megakadályozása, mind az éghajlatváltozással összefüggő problémák minimalizálása, mind a biodiverzitás megőrzése, mind a vizeink mennyiségi és minőségi védelmének biztosítása céljából.

Természeti hátránnyal érintett területek támogatása:

A Vidékfejlesztési Program keretében a „VP4-13.2.1-16. – Kompenzációs kifizetések természeti hátránnyal érintett területeken” pályázat alapján, támogatásban azok a gazdálkodók vehetnek részt, akik a 1257/1999/EK tanácsi rendelet 19. cikke alapján meghatározott területen mezőgazdasági tevékenységet folytatnak. A támogatás jövedelem-kiegészítést biztosít a

hátrányos természeti adottságokkal rendelkező területeken a terület igényeihez igazított mezőgazdasági tevékenységet fenntartó gazdálkodók részére.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

Kifejezetten Natura 2000 területekre jelenleg a Natura 2000 gyepterületekre vonatkozóan létezik kompenzációs kifizetés, azonban egyéb természetvédelmi szempontból fontos élőhelyre (láprét, vizes élőhelyek stb.) kidolgozott földhasználati előírás, illetve ez alapján kompenzációs kifizetés nincs hatályban. Ebből adódóan nincsenek speciális faj és élőhelyvédelmi intézkedések.

A Natura 2000 gyepterületekre vonatkozó jelenlegi földhasználati előírások általános értelemben olyan gyephasználatot támogatnak, amely országos léptéket tekintve általában szükségesek a gyepek természetességének megőrzéséhez. Ugyanakkor általánosságukból következően nem képesek kezelni olyan helyi és speciális problémákat, amelyek éppen a jelölő értékek miatt fontosak, egyes kivételes esetekben akár ellent is mondhatnak a Natura 2000 célkitűzéseknek. A fenntartási terv egyik szerepe éppen azoknak a lokális kezelési feladatoknak a meghatározása, amelyek támogatási rendszerbe való beépítése a Natura 2000 célkitűzések szempontjából szükséges.

A jelenlegi agrártámogatási rendszer további jelentős korrekcióra szoruló hiányossága, hogy nem ösztönzi a természetvédelmi szempontból fontos gazdálkodói beavatkozásokat a nem hasznosított mezőgazdasági területeken. Egyúttal nem is teszi érdekeltté a gazdálkodót abban, hogy azok a nem hasznosított mezőgazdasági területek, amelyek éppen a hasznosítás hiánya miatt őriznek értékes közösségi jelentőségű élőhelytípusokat, fajokat - megfelelő (vagy jobb illetve nagyobb) állapotban és kiterjedésben fennmaradjanak.

Mivel ezek a területek nem támogatható területrészek, a támogatható terület maximalizálása érdekében a gazdálkodók gyakran eltüntetik a szegélyvegetációt, cserjéseket, kaszálják az értéktelen szénát adó, vagy vízállásos területeket is, amelyeken korábban nem folytattak intenzív jellegű gyeptámogatást. Ez a helyzet úgy javítható, ha agrártámogatás lesz igényelhető a nem művelt területekre, azaz nemcsak a kivett művelési ágú területekre, hanem a művelés alatt álló területek egyes részterületeire is.

Az erdőterületek vonatkozásában a jelenlegi természetvédelmi szempontokat elősegítő támogatási rendszer szinte kizárólag magánerdőgazdálkodók számára elérhető. Támogatás igénybevételére nem jogosult önkormányzat, költségvetési szerv, valamint az a gazdálkodó szervezet, amelyben a Magyar Állam tulajdoni hányada eléri vagy meghaladja az 50%-ot. Ennek következtében az állami tulajdonú erdőkben igen csekély lehetőség nyílik arra, hogy a Natura 2000 elvárásokkal összhangban levő természetvédelmi célok érvényesüljenek. Szükséges lenne ezért olyan támogatási formákat és konstrukciókat kidolgozni és alkalmazni, amelyek állami erdőkben is lehetővé tesznek bizonyos – erdőgazdálkodási, továbbá nem is okvetlenül az erdőgazdálkodás szűken vett körén belül értelmezhető, de erdőterületen történő – beavatkozásokat.

Fontosnak tartjuk továbbá a Natura 2000 területek közötti koherencia biztosítása érdekében a természeti területek és az ökológiai hálózatba tartozó területek kedvező állapotának megőrzése a Natura 2000 területeken kívül is. A fenti problémára megoldás lehet, ha a természetvédelmi szempontból értékes, de gazdaságosan nem művelhető területek is legalább minimális mértékben támogathatóak lennének, ezáltal nem lennének teljesen haszontalanok a tulajdonosok, földhasználók számára.

A támogatási rendszer kialakítása során figyelembe kellene vennie a támogatásra benyújtott terület természetvédelmi értékességét, sajátos ökoszisztéma szolgáltatásait, az ott megtalálható,

elkülönülő élőhelyfoltok természetességi értékét és a jó természetességű területeken vagy részterületeken azoknak a fennmaradását segítő gazdálkodást vagy akár a „nem beavatkozást” kellene ösztönözni.

3.3.2. Pályázatok

A tervezési területre a természetvédelmi célkitűzések megvalósításával kapcsolatos pályázat nincs folyamatban, sem tervezési fázisban.

3.3.3. Egyéb

A tervezési területre nincs egyéb javaslat.

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök:

- egyeztető fórum megszervezése és lebonyolítása;
- önkormányzati közzététel;
- a fenntartási terv internetes felületen való megjelenítése;
- érintettek levélben vagy e-mailben való megkeresése.

3.4.2. A kommunikáció címzettjei:

- Natura 2000 területtel érintett gazdálkodók;
- Natura 2000 területtel érintett földhasználók, hasznosítók és kezelők;
- érintett földrészletek tulajdonosai;
- földbérlők;
- területi államigazgatási szervek;
- települési önkormányzatok;
- társadalmi szervezetek;
- helyi lakosság.

3.4.3. A társadalmi egyeztetés lebonyolítása, egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

A Liget-legelő (HUHN21164) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület jelen fenntartási terv tervezete honlapról letölthető: <http://bogland.hu/>, valamint a területileg érintett önkormányzatokon kifüggesztésre kerül, azaz helyben papír alapon is megismerhető.

A fenntartási terv jelen tervezetére vonatkozó véleményeket 2019.09.06-ig várjuk e-mailben (boglandbt@gmail.com), vagy postai levélben (Bogland Bt. 4400 Nyíregyháza, Kölcsey u. 26.).

A dokumentációról egyeztető fórumot tartunk 2019.09.03-án 10:00 órai kezdettel, Hajdúhadház Polgármesteri Hivatalában (4242 Hajdúhadház, Bocskai tér 1.).